AGHEM
ÖRSKOLOR

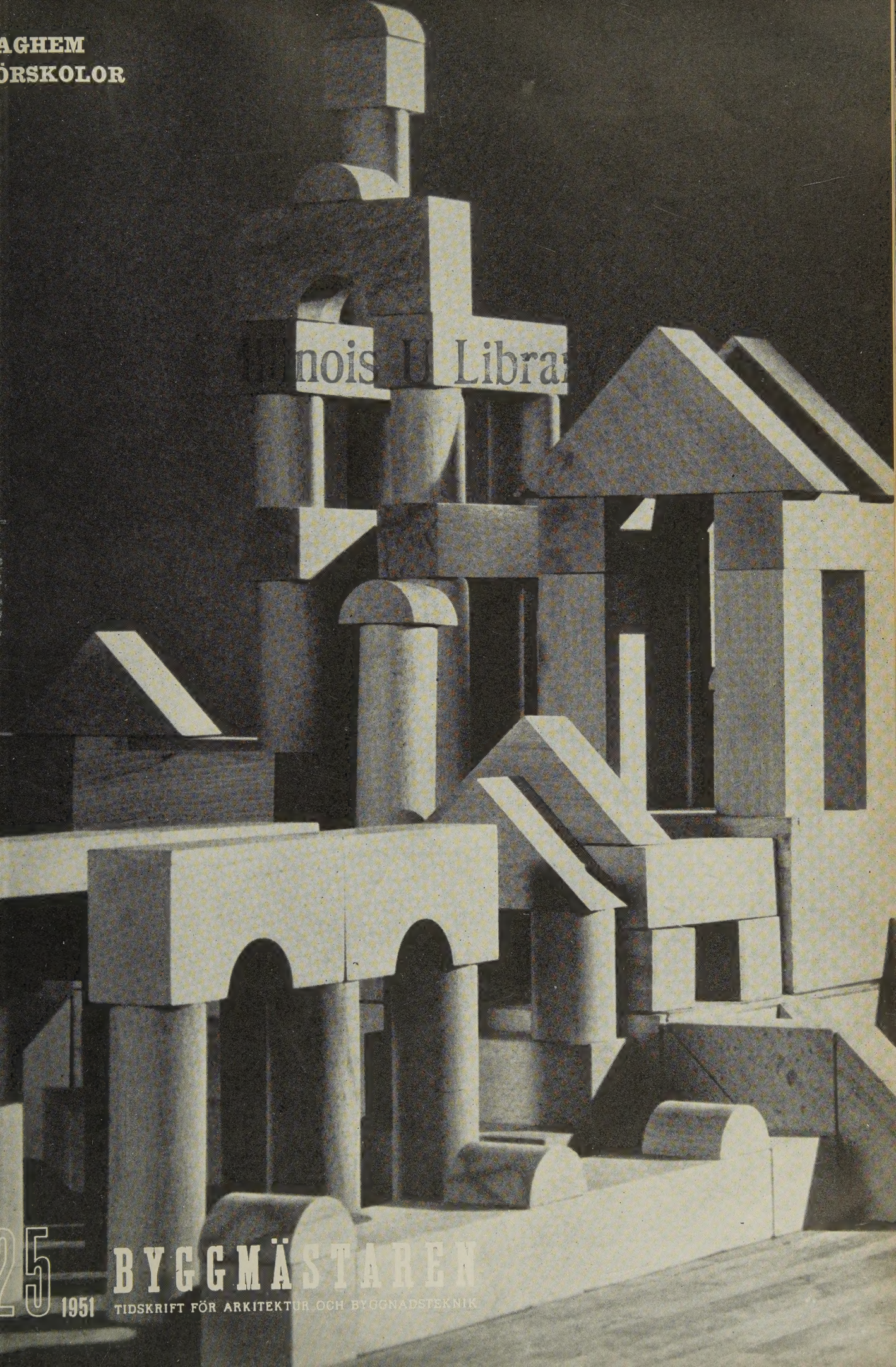

nois U Libra

25 1951 BYGGMÄSTAREN
TIDSKRIFT FÖR ARKITEKTUR OCH BYGGNADSTEKNIK

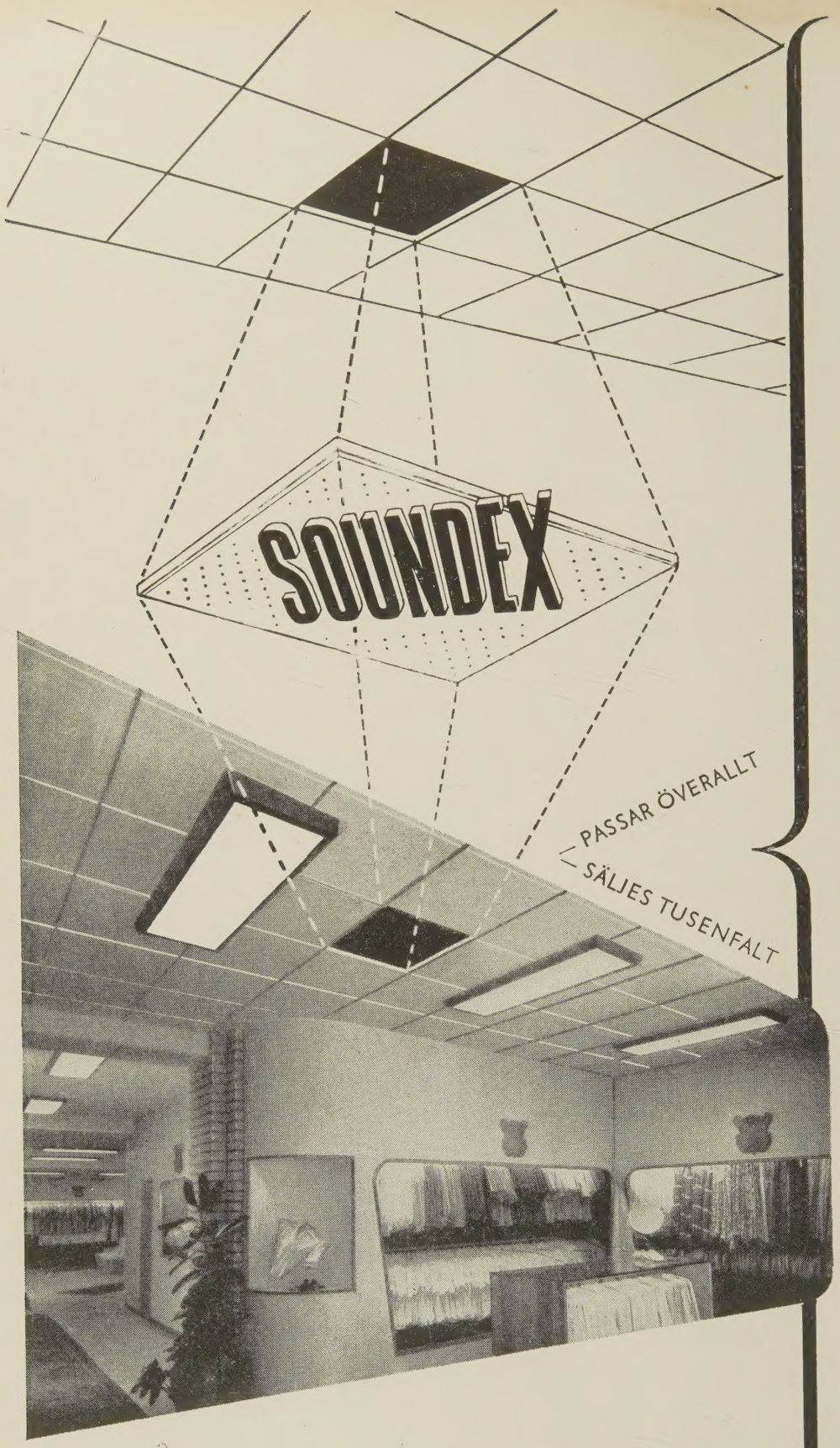

Tillverkning och försäljning:

INGENIÖRSFIRMAN ZERO AKTIEBOLAG

BORÅS · STOCKHOLM · MALMÖ

AEG
Almquist & Wicksell
Alpha
ASEA
Atlas Diesel
Avesta Järnverk
BAHCO
Beckers
Bofors
Bonniers
Cederoths Tekniska
Cloetta
Dagens Nyheter
Elektroskandia
Elektrolux
Enskilda Banken
Esselte
Fagersta Bruk
Ford Motor Company
Götaverken
Göteborgs Bank
Hellefors Bruk
Hörnefors Bruk
ICA-Restauranger
Jernkontoret
JMW
Jörnstedtbolagen
Kanslihuset
KF
Kockum
Kohlswa Jernverk
Kungl. Byggnadsstyrelsen
Kungl. Generalpoststyrelsen
Kungl. Järnvägsstyrelsen
Kungl. Myntverket
Kungl. Telegrafstyrelsen
Kungl. Vattenfallsstyrelsen
Kärnbolaget
Landsverk
LM Ericsson
Liljeholmens Kabelfabrik
Lindholmens Varv
Mab & Mya
Malcus
Marabou
MEA
Metallverken
Motala Verkstad
NK
Nordisk Rotogravyr
Nyborgs Ylle
Nymanbolagen
Oltex
Oscaria
Osram
Park Avenue Hotel
Papyrus
Philips
Riksdagshuset
Sandvikens Jernverk
Separator
Sieverts Kabelverk
SKF
STAL
Stenmans
Stockholms-Tidningen
Surahammars Bruk
Svenska Fläktfabriken
Svenska Handelsbanken
Söderbergs
Södersjukhuset
Tobaksmonopolet
Tuppen
Tändsticksbolaget
Uppsala Universitet
Vargen
Viskadals Fabriker
Åhlén & Holm
Åtvidabergs Industrier
Öresundsvarvet
m. fl.

Bilagor: Prenumerationsanmälan
Inbetalningskort

BYGGMÄSTAREN

TIDSKRIFT FÖR ARKITEKTUR OCH BYGGNADSTEKNIK

ÅRGÅNGEN 25 6 DECEMBER 1951

Organ för Stockholms Byggnadsförening, Svenska Arkitektföreningen, avd. av Svenska Teknologföreningen. Kungsgatan 32, Stockholm. Tel. 23 31 05. Postgiro 3124.

Redaktörer: Civilingenjör SVR Gunnar Essunger och arkitekt SAR Tore Virke · Redaktionssekreterare: Arkitekt SAR Hillevi Svedberg · Redaktionskommitté: Arkitekt SAR Hakon Ahlberg, civilingenjör SVR Harry Bernhard, arkitekt SAR Holger Blom, civilingenjör SVR Gösta Lundin, arkitekt SAR Torbjörn Olsson, ingenjör Ernst Wohlin · Redaktionsombud: Dir. Victor Bährner, Malmö, länsarkitekt Ebbe Borg, Malmö, arkitekt SAR Gunnar Hoving, Göteborg, arkitekt SAR Owe Svärd, Göteborg · Ansvarig utgivare: Arkitekt SAR Moje Bergström · Byggmästaren utkommer med 26 häften om året · I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskriften.

enumerationspriser för 1952:	Sverige Finland	Danmark Norge	Övriga utlandet
dast lösnummer, uppl. A el. B	20:—		33:—
» » » A + B	30:—		45:—
snummer + bundet ex. i klotband A + B ..	45:—		55:—
snummer + bundet ex. i halvfr. band A + B	55:—		65:—

INNEHÅLL

aghem och förskolor. DK 725.573

EGNER, GÖRAN: *Storbarnkammare eller barnstuga?* Byggmästaren *30* (1951) nr 25, sid. 437—438.
ha för närvarande närmare 800 barnstugor ofta inrymmande både daghem och förskola d plats för 35 000 barn.
mmarens betänkande om barnstugorna och barntillsynen presenterar en generalplan för fortsatta utbyggnaden, diskuterar t. ex. ingående de många principfrågor, som är knippade med verksamhetens fortsatta frammarsch, analyserar planeringsproblemen i der och tätorter och på landsbygden.

LVÅ, YNGVE: *Byggnader för förskola och daghem.* Byggmästaren *30* (1951) nr 25, sid. 439.
rtfattad redogörelse för betänkandets kap. 10, (SOU 1951:15)

EGUMFELDT, MAX: *Kritik av betänkandets kap. 10.* Byggmästaren *30* (1951) nr 25, sid. 440—441.
rf. jämför svenska och danska förhållanden. Han påpekar att utvecklingen i de båda nderna i stort sett löpt parallellt.
t typritningarnas planlösningar har förf. vissa invändningar. Man saknar också enl. rf. en detaljerad redogörelse för de olika rummens funktioner. Detta hade kunnat göras bekostnad av de tekniska beskrivningarna.

ildrevy över svenska daghem och förskolor. Byggmästaren *30* (1951) nr 25, d. 442—449.

LSSON, GERTRUD: *Småbarnspedagogen funderar över sitt hus.* Byggmästaren *30* (1951) nr 25, sid. 450—451.
nstaka gånger blir kanske pedagogen tillfrågad på förhand om hur hon vill ha sitt hus en hon känner sig så förlamad av arkitektens syn på hennes direktörsmässigt uppgda arbetsuppgift att hon tiger stilla. När hon sedan blir ensam med sitt hus försöker n med tusen små knep neutralisera den sterila atmosfär hennes hus begåvats med.
t gott uppslag skulle det säkert vara att göra en undersökning på alla ny- och omggda institutioner med den enkla frågeställningen: "Vad är det bästa och sämsta med institution sett ur byggnads- och planeringssynpunkt?"

ELIN, GUNNEL: *Läkarna och barnstugorna.* Byggmästaren *30* (1951) 25, sid. 452.
rf. uppehåller sig i huvudsak vid de viktigaste medicinska olägenheterna, som kollekvvård av småbarn medför. Det innebär dock inte att hon anser kollektivvården i och r sig olämplig. Rätt doserad på väl planerade och välskötta institutioner, utgör den ett tt komplement till hemuppfostran samtidigt som den fyller en samhällsviktig uppgift.

RETLIND-LARSSON, STINA: *Om lekplatser.* Byggmästaren *30* (1951) 25, sid. 453—455.
rf. analyserar de olika åldrarnas behov av lekplatser, deras läge och utrustning. Fördrar och yrkesmän bör intressera sig litet mera för barnens utelekplatser och då inte ra för en sandlåda åt de minsta utan även för lämpliga arrangemang för övriga åldrar.

Abloy

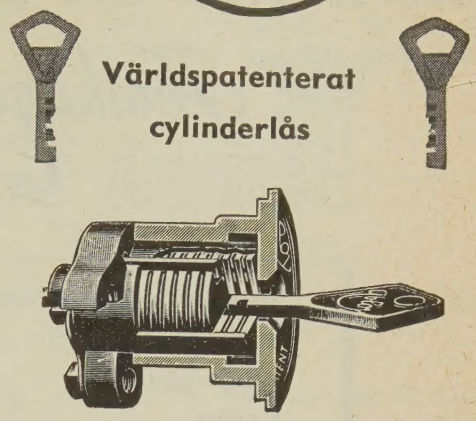

Världspatenterat cylinderlås

- I särklass då det gäller nyckelvariationer och kombinationsmöjligheter
- I toppklass då det gäller hållbarhet och säkerhet
- Specialitet: Serie- och huvudnyckelsystem

Rådgör med vår expertis!

AKTIEBOLAGET LACTA SEPARATOR
Avdelning Abloylås
Sveavägen 98 Tel. 30 43 50, 31 68 15, 33 93 92
Stockholm

Glöm ej att prenumerera

för 1952

Inbetalningskort medföljer detta häfte

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN
KUNGSGATAN 32 - STOCKHOLM

De är behagliga att gå på . .

De håller att slita på . . .

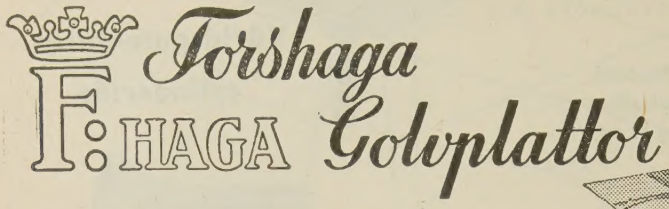

Slitstark och lättskött golvbeläggning för:
Affärslokaler
Kontor
Korridorer
Kapprum
Väntrum
Restauranger etc.

Idealisk golvbeläggning för lokaler med punktförslitning.

Vi har successivt byggt ut vår fabrik och kan nu leverera prompt från lager i alla färger.
Begär offert från våra återförsäljare.

LINOLEUM-AKTIEBOLAGET FORSHAGAS FÖRSÄLJNINGSCENTRA
STOCKHOLM 3 GÖTEBORG

SVERIGES KONSULTERANDE VÄRME- OCH SANITETSINGENIÖRERS FÖRENING SKVS

Lagerlöfsgatan 8 · Stockholm · Tel. 52 08 50

Föreningens ändamål är att främja och utveckla den konsulterande ingeniörsverksamheten inom värme-, ventilations- och sanitetstekniken i Sverige för att därigenom tillgodose det allmännas behov av kunniga och opartiska tekniska rådgivare.

GÖTEBORG

Ahlrén, Filip, Konsult. Ing., Postgatan 2
Tel. 11 30 52, 13 47 45

Bresky, Bernh., Ing.-byrå, Kungsgatan 46
Tel. 13 95 13, 13 95 16

Fagerström, W., Kons. Ing.-byrå AB
V. Hamngatan 2. Tel. 13 07 15

Theorell, Hugo, Ing.-byrå, AB, V. Hamngatan 11
Tel. 10 50 30, 10 50 31

MALMÖ

Österberg, J., Ing.-byrå, Kompanigatan 4
Tel. 102 34, 267 54

STOCKHOLM

Axlander och Rosell, Konstruktionsbyrå AB,
Grevgatan 49. Tel. 61 76 60, 67 68 45

Bergströms Ing.-byrå & Co, Kungsbroplan 2
Tel. 52 05 60

Colleen, Carl-Göran, Konsult. ingeniör,
Östra Järnvägsgatan 16. Tel. 11 66 54

Dahlgren, Wilhelm, Konstruktionsbyrå AB,
Hamngatan 24, Tel. 10 12 84, 20 02 40

Eklund, Karl G., Ing.-byrå, Brunkebergstorg 15
Tel. 10 27 13, 10 27 14

Eriksson, Helge, Konstr.-byrå, Drottninggatan 14
Tel. 11 29 50, 11 89 50

Haijlen, Alfred, Kons. Ing.-byrå, Kungsgatan 39
Tel. 20 42 96

STOCKHOLM (forts.)

Hellström, Jacob, Ing.-byrå, St. Nygatan 25
Tel. 21 53 92

Konstruktionsbyrån, D. A. Carlsson,
Drottninggatan 114. Tel. 31 15 28

Larsson, Ragnar, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgat. 31
Tel. 20 23 42

Nyman, Martin, Konstr.-byrå, Vidargatan 7
Tel. 30 02 42

Petersson, Paul, Konstr.-byrå, Vasagatan 7
Tel. 11 29 74, 20 14 74

Rudgren, Knut, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgatan 36
Tel. 11 79 19

Runefelt, Elis. Ing.-byrå AB, Sturegatan 10
Tel. 61 60 38, 61 62 84

Rörtekniska Byrån AB, N. Mälarstrand 24
Tel. 52 44 44, 52 44 45

Theorell, Hugo, Ing.-byrå AB, Lagerlöfsgatan 8
Tel. 52 08 50

Ullman, Bengt, Konstr.-byrå, Sveavägen 98
Tel. 33 37 44, 33 38 44

SUNDSVALL

Olsson, Sten, Ing.-byrå, Storgatan 26
Tel. 51 54, 51 38

UMEÅ

Larsson, Sixten, Konstr.-byrå, Kungsgatan 66
Tel. 17 72

VÄXJÖ

Larsson, Fritiof, Konsult. Ing.-byrå
Ekelundsgatan 7, Tel. 24 44

BYGGMÄSTAREN

MAGAZINE FOR ARCHITECTURE AND BUILDING TECHNIQUE

Organ of the Stockholm Building Association. Organ of the Society of Swedish Architects, section of the Swedish Technological Society.

Annual subscription: For Sweden, Denmark, Finland and Norway 25 Sw. Kr.; other countries 33 Sw. Kr.

The fee can be sent by cheque through any bank.

Address: Kungsgatan 32, Stockholm, Sweden - Telephone number 23 31 05

SUMMARY

Number 25 1951 Page 437 - 456

DAY-NURSERIES AND PRE-SCHOOLS DK 725.573

TEGNER, GÖRAN: LARGE PLAY - ROOMS FOR CHILDREN OR CHILDREN'S CENTRES? Byggmästaren 30 (1951) no. 25, p. 437 - 438.

We know to-day that the problem of educating children and supervision of them was not so simple as it seemed in 1931. We also know ever so much more about the children and their requirements than some twenty years ago. We must follow the development of the children instead of deciding about it, say the child- psychologists.

We have at the present moment about 800 children's centres often containing both day-nurseries and preschool (kindergarten), taking 35.000 children.

A report last summer on the children's centres and the supervision of the children presents a general plan for the continuation of the building activity, discusses thoroughly for instance the numerous matters of principle associated with the continued onward march of the activity, and it analyses the planning problems in cities, densely populated places and in the country.

ALVÅ, YNGVE: EDIFICES FOR PRESCHOOLS AND DAY-NURSERIES. Byggmästaren 30 (1951) no. 25, p. 439.

Brief account regarding chapter 10 of the report.

SIEGUMFELDT, MAX: CRITICISM ON CHAPTER 10 OF THE REPORT. Byggmästaren 30 (1951) no. 25, p. 440 - 441.

The author compares the conditions in Sweden and Denmark. He points out that the developments in the two countries have on the whole run parallel.

Too strict hygienic demands give the children's centres an atmosphere reminding of a hospital and make them sterile, lacking in character and unfriendly.

The author makes certain comments regarding the plan-solutions of the type-drawings. According to the author an account in detail of the functions of the different rooms is missing. This could have been given instead of some technical descriptions.

SERIES OF PICTURES OF SWEDISH DAY-NURSERIES AND PRESCHOOLS. Byggmästaren 30 (1951) no. 25, p. 442 - 449.

"Vallbacksgården" in Gävle architect Camil Zupanc, p. 442 - 443.
Day-nursery in Nynäshamn, architect SAR Yngve Ahlbom, p. 444 - 445
"Uddegården" in Kristianstad, architects SAR Maja Montgomery and Mats Linnman, p. 446.

p.t.o.

(Continued)

Kyrkvikens kindergarten, Lidingö, architect SAR Cyrillus Johansson, p. 447.

"Utanby" day-nursery in Västerås, architect SAR Sven Ahlbom p. 448.

"Engelbrektsgårdarna" in Gävle, architect SAR Gunnar Leche, p. 448.

Day-nursery in Ulvsunda, HSB's architect office, p. 448.

Day-nursery in S:t Göran, Stockholm, architect Gösta Karlsson p. 449.

FARMING DAY-NURSERIES

Barrack day-nurseries, p. 449.

OLSSON, GERTRUD: THE PRESCHOOL-TEACHER PONDERS OVER HER HOUSE. Byggmästaren 30 (1951) no. 25, p. 450 - 451.

Once in a while the preschool-teacher may be questioned beforehand about how she wishes to have her house, but she feels so paralysed by the architect's point of view of the directorlike way in which her working plan is fixed, that she keeps quiet. Later on, when she is left alone with her house, she has the panes of glass in the office-room painted, that she may have rest and peace while she is talking personally with the parents, and she tries with a thousand small trick to neutralize the queer, hopeless and sterile atmosphere about her hou

It would surely be a good idea to make an investigation in all new an rebuilt institutions with the simple question in mind: "What is the be and what is the worst about your institution from the point of view of building and planning?"

MELIN, GUNNEL: DOCTORS AND THE DAY-NURSERIES. Byggmästaren 30 (1951) no. 25, p. 452.

The author chiefly concentrates on the most essential medical disadvantages that follow collective care of little children. This does not, however, mean that she considers the collective care unsuitable as such. When portioned out in right doses at well-planned and well-managed institutions, it is a good complement to the education at home at the same time fulfilling an important function in the community.

WRETLIND-LARSSON, STINA: REGARDING PLAY-GROUNDS. Byggmästaren 30 (1951) no. 25, p. 453 - 455.

The modern method of building, with lighter, healthy dwellings has unfortunately up to the present time not created any good outdorr possibilities. The well-kept gardens are no suitable play-ground, so it is impossible for the children to move about and play freely. In this connection many say that the old back-yards are not so bad after all. The children could play there to their heart's content and without any risk.

The author analyses the need for play-grounds at the various ages, and the location of them as well as their equipment. Parents and professio persons should take more interest in the question of children's play-grounds, meaning by this not merely the sand-boxes but also arrangemen suitable for other ages.

PLAY-SCULPTURES: By the artist EGON MØLLER - NIELSEN.

Byggmästaren 30 (1951) no. 25, p. 456.

STORBARNKAMMARE ELLER BARNSTUGA

Av sekreterare Göran Tegner

DK 372.21

Det fanns en tid då svenska arkitekters livselixir var en daglig, djup dos ur en bok, som hette »Acceptera». Det var åren 1931 och därefter. Det fanns många vackra bilder i den boken. Många propagandistiska och väckande bilder syntes härstamma från det stora land, som låg där borta i öster som ett förhoppningsfullt utropstecken. Men det fanns vidare gott om ironiska, ja mördande bilder. En av dessa — kanske den som mest fascinerade arkitektkåren — var en som visade det gedigna borgarhemmets s. k. hemmadotter spelande på familjens blankpolerade flygel och trånsjukt blickande ut mot en värld fylld av livshungriga karlar, som hon aldrig fick träffa. Och sida upp och sida ner skallade trumpetstötarna: man antog med visshet, att en helt ny familjetyp snart skulle komma att utvecklas »med försvinnande rutinarbete och med barnuppfostran utförd av annan än modern». Kollektivhus, kollektivisering var dagens lösen. Allmänt ropades på »barnhotell», »storbarnkammare» och annat i den stilen.

Men arkitekterna var nog för tidigt ute. De visste inte, att en hemmaflicka om ett årtionde skulle vara en flicka som aldrig var hemma. Och de hade ännu inte blickat tillräckligt djupt ner i diktaturens »rationella» sätt att uppfostra barn. Ännu var inte Karin Boyes »Callocain» eller George Orwell's »1984» skrivna. Utvecklingen blev helt enkelt inte alls som man hade tänkt sig. Barnläkarna gick till angrepp mot de nya idéerna om »barnuppfostran utförd av annan än modern». Kring debatten stod länge mycken rök och ett helt regn av gnistor och okvädinsord. Så småningom lugnade man ner sig. I dag vet vi, att problemet om barnauppfostran och barntillsyn inte var så enkelt som det tedde sig 1931. Vi vet dessutom oändligt mycket mer om barnen och deras behov än för två årtionden sedan. Vi måste *följa* barnens utveckling i stället för att *bestämma* den, säger barnpsykologerna.

Hemarbetet har successivt kunnat rationaliseras de senaste årtiondena. Men mycket återstår dock ännu. Vi har vidare fått goda och rymliga bostäder — inte mindre än ca 450 000 enbart det sista decenniet — vilka till stor del förlagts i nya bostadsområden, om vars arkitektoniskt giltiga former vi visserligen ännu

Vinjetten: En lycklig flicka. Ritad av en arkitektdotter.

tvistar. Men — barnen har vi inte kunna »rationalisera bort». Tvärtom är de i dag hemlösare än någonsin. Trångboddhet och bostadsbrist är fortfarande en oskriven lag för hundratusentals barn, gatorna har blivit deras lekplatser och mera sällan får de uppleva den gripbara, lättfattliga och *barnvänliga* miljö de behöver för sin harmoniska utveckling. Problemen med barntillsynen har faktiskt vidgats i en omfattning, som vi ännu för några årtionden sedan inte förutsåg. De familjer, som har förmånen att växa upp i villor och egnahem, har kanske inte så stor känning av de problemen. Men de 65 % av vårt folk, som bor i städer och tätorter, vet vilka problem barntillsynen öppnat. Där kräver mödrarna goda lekplatser med trygghet för barnen för att slippa den ständiga »bundenheten», där kräver de allt talrikare förvärvsarbetande kvinnorna daghem, och där kräver de hemarbetande mödrarna en kompletterande fostran av barnen någon del av dagen med goda lekkamrater och de lek- och sysselsättningsmöjligheter, som oftast inte finns i det egna hemmet.

Svallvågorna från den stora samhällsomvandlingen de senaste årtiondena har nu nått hemmens och familjernas ombonade värld samt ställt barnen och deras behov i blickpunkten. Problemet är emellertid inte: Var skall vi göra *av* barnen? utan Vad skall och vill vi göra *för* barnen? Med den frågeställningen för ögonen har sommarens stora och livligt debatterade betänkande om »Daghem och förskolor. Betänkande om barnstugor och barntillsyn» (SOU 1951:15) skrivits. Det är ju inte ovanligt, att vi krampaktigt tar efter ett glas vatten, när någon säger ordet »betänkande». Jag tror dock, att den som gör sig mödan att ögna igenom detta 640-sidiga betänkande inte skall behöva dricka alltför många glas. Det har sagts, att det är ett modernt betänkande, och det är i varje fall försett med ett färgglatt omslag, har modern typografi och många bilder och bildstatistiska figurer. Här får vi alla de fakta, siffror, normer, som det diskuterats så mycket om de senaste årtiondena, inte minst bland de arkitekter, som kommit i kontakt med de s. k. anstalterna för halvöppen barnavård.

Trädgården vid Vallbacksgården i Gävle. Ark. Camil Zupanc. Foto: C. Larsson, Gävle.

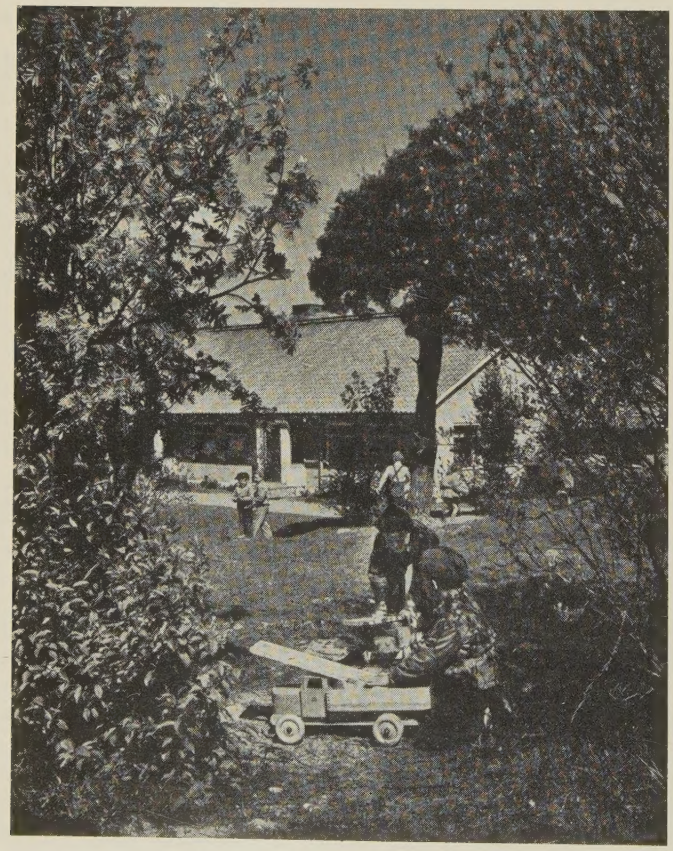

Är inte detta ett förfärligt ord? Begriper *någon* människa här i landet mer än de som hittat på ordet vad halvöppen barnavård egentligen är? Och hur kan man kalla de små, låga, trivsamma och lekfulla byggnader, som växt fram i stad efter stad, för »anstalter». Det är väl därför fullt i sin ordning, att den kommitté, som stått bakom det nyssnämnda betänkandet, gjort en kraftig uppröjning i den vildvuxna floran av namn kring denna verksamhet. Den har gallrat hårt bland alla dessa termer såsom halvöppen barnavård, barnkrubbor, lekskolor, barnträdgårdar, kindergarten etc. Den nya term den lanserar i stället för »anstalt för halvöppen barnavård» är helt enkelt *barnstugan,* dvs. en institution för barntillsyn (vilken för all del strängt måste skiljas från t. ex. barnhem, där barn är stadigvarande, dygnet runt omhändertagna för vård). Av barnstugorna lägger vi i första hand märke till de två mest bekanta institutionsformerna: *daghemmen* för de *förvärvsarbetande* mödrarnas barn i åldern 6 mån.—7 år och *förskolorna* (tidigare benämnda barnträdgårdar, kindergarten eller lekskolor) för de *hemarbetande* mödrarna med barn i åldern 3—7 år.

Vi har i slutet av 1951 närmare 800 sådana barnstugor ofta inrymmande både daghem och förskola med plats för 35 000 barn. Men överallt är köerna långa och debatten om vad samhället skall göra för våra förskolebarn livlig. Nu finns det emellertid — äntligen säger mången — ett rikhaltigt material härom till begrundan och beskådande. Den som ger sig in i diskussionen utan att veta vad saken gäller får skylla sig själv. Sommarens betänkande om barnstugorna och barntillsynen presenterar en generalplan för den fortsatta utbyggnaden, diskuterar t. ex. ingående de många principfrågor, som är förknippade med verksamhetens fortsatta frammarsch, analyserar planeringsproblemen i städer och tätorter och på landsbygden och kommer inte minst med en rad synpunkter och förslag om institutionernas planlösning och inredning. Några kungsord är det visst inte fråga om. Klart understryker kommittén, att något en gång för alla givet kan det aldrig bli fråga om, meningsbrytningarna och problemställningarna kommer förvisso att kvarstå, ty här som på många andra områden blir det fråga om avvägningar, som inte kan företas en gång för alla utan måste göras om och om igen mot bakgrund av nya frågeställningar, nya resurser, nya fakta och en ny tids uppfattningar. Med de orden för ögonen hoppas jag, att även de framtida byggnadsuppgifterna inom barnstugeverksamheten i vårt land skall lösas.

BYGGNADER FÖR FÖRSKOLA OCH DAGHEM

Av arkitekt SAR *Yngve Alvå*

DK 725.573

Barnstugornas utveckling fram till dagens aktuella siffror — ca 325 daghem och 530 förskolor — från den första »barnkrubbans» blygsamma start på 1850-talet har trots de nu rådande byggsvårigheterna huvudsakligen skett under det sista decenniet. Ca 50 % av verksamheten är utbyggd sedan 1941. Kommuner, som numera till övervägande del har huvudmannaskapet för institutionerna, planerar i stor utsträckning nya institutioner, och om det lagförslag, som är framlagt i 1946 års kommitté för den halvöppna barnavårdens betänkande om »Daghem och förskolor» (SOU 1951:15), går igenom, ålägges kommuner med minst 10 000 invånare att upprätta särskilda planer för barntillsynens ordnande. I dessa skall upptas institutioner för barntillsyn till sådant antal och sådan art att förefintligt behov tillgodoses på ändamålsenligt sätt. Enligt betänkandet synes det rimligt anta, att 35—40 % av barnen i förskoleåldern kommer att efterfråga förskoleplatser. Härtill kommer ett för varje kommun varierande behov av daghemsplatser.

Fullständiga riktlinjer rörande barnstugornas framtida utbyggnad finns nu redovisade i det nyssnämnda betänkandet. Institutionernas byggnader behandlas ingående och rekommendationer görs beträffande storlekar, inrednings- och planlösningsproblem samt tekniska anordningar.

Förskolan har till uppgift att några timmar dagligen emotta barn i åldern 3—7 år. Förskolan skall komplettera hemmets fostran och dessutom bereda barnen tillträde till utvecklingsbefrämjande lek och sysselsättning under pedagogiskt utbildad personal. Förskolan uppdelas vanligen i 2 åldersgrupper: 3—5 och 5—7 år. Antalet per grupp bör inte överstiga 15 resp. 20 st. Högst 2 grupper per institutionsbyggnad är under normala förhållanden lämpligt. Måltider serveras ej i förskolan. Personalen utgöres av en barnträdgårdslärarinna per grupp, i yngre gruppen är dessutom en medhjälpare (praktikant) önskvärd.

Lokalbehovet är *entré, toaletter, lekrum* med min. 3 kvm yta per barn samt *expedition* och personaltoalett. *Lekplats* i direkt anslutning till byggnaden.

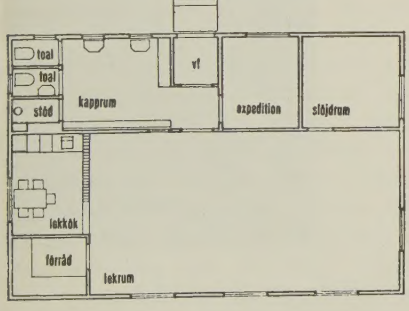

Plan av förskola. Ark. Yngve Alvå.

Daghemmens uppgift är att giva heldagsvård åt barn i förskoleåldern. I allmänhet är det förvärvsarbetande mödrars barn som här får sin tillsyn och fostran medan föräldrarna är på sitt arbete. Barnen får 3 mål mat och skall beredas tillfälle till sömn under dagens lopp. Uppdelning sker i *spädbarnsavdelning* med barn upp till 2 år samt i ytterligare 2 eller

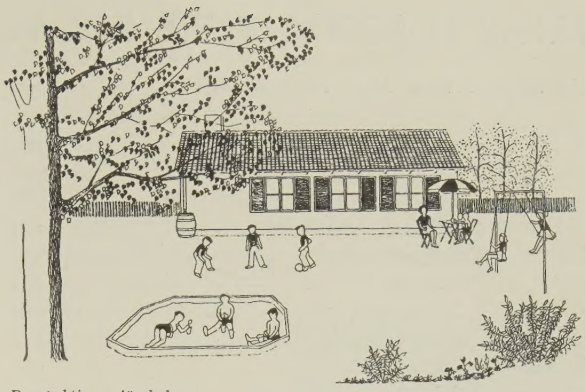

Perspektiv av förskola.

3 grupper, beroende på det totala barnantal som institutionen skall hysa, *2—4 år* och *4—7 år*, alternativt *2—3 år, 3—5 år* och *5—7 år*. Spädbarnsavdelning skall omfatta högst 10 barn och övriga 15 resp. 20 barn. Personalbehovet i spädbarnsavdelningen är 1 barnavårdslärarinna och 2 barnsköterskor, i övriga grupper 2 barnträdgårdslärarinnor.

Lokalbehovet för spädbarnsavdelning är *barnvagnsgarage, entré* med omklädningsrum, *skötrum* med tork och linneförråd, *isoleringsrum, mjölkkök, rum för 4 resp. 6 barn* med 4 kvm yta per barn, *terrass* samt personal- och sekundärutrymmen. För *övriga daghemsavdelningar* fordras *entré* med kapprum och tork, *toaletter, isoleringsrum, 2 lekrum,* lek- och matrum resp. lek- och sovrum, med en yta av min. 3,5 kvm i yngre gruppen och 3 kvm i övriga grupper, samt *förvaringsutrymmen* för sovbritsar och lekmaterial. Gemensamt för daghemsinstitutionen anordnas *expedition* samt *köks-* och *personalavdelning.*

Beträffande planlösning och inredning lämnas följande rekommendationer.

Entré kan göras gemensam för flera avdelningar i förskola; i daghem bör varje grupp ha separat entré. *Barnvagnsgarage* skall vara lätt tillgängligt utifrån, utan trappsteg, samt ha invändig eller täckt förbindelse med entré. *Kapprum* bör vara dagsljusbelyst. *Torkrum* bör vara ventilerat samt ge möjlighet till snabb torkning av våta persedlar.

Toalettrum bör vara dagsljusbelysta och lätt genomluftbara. För barn under 4 år förlägges de i direkt förbindelse med lekrum. Toalettrum bör vara lätt tillgängliga från utelekplats. *Skötrum* förlägges så att personalen under arbete där kan ha uppsikt över barnens rum.

Lekrum förlägges mot soligt väderstreck med riklig dagsljusbelysning. Fönsterbröstning max. 60 cm. Lekrum skall snabbt kunna genomvädras. De akustiska förhållandena ägnas stor omsorg. *Lekkök* inredes som »vrå» i lekrum. *Isoleringsrum* förlägges i anslutning till lekrum och med direkt förbindelse till entré.

Linneförråd, städgarderober, tvättstuga och *förvaringsrum* för uteleksaker skall finnas i daghem.

Slöjdsal och *samlingssal* är önskvärda komplement till barninstitutioner.

Inför det stora byggnadsprogram, som förestår för barnstugeverksamheten i vårt land, förordar kommittén, att byggnaderna får en *enkel* standard. I stor utsträckning torde envånings träbyggnader, eventuellt i monteringsfärdigt utförande kunna användas.

I hög grad angeläget är, att institutionerna förlägges till egna byggnader med möjlighet till lekplats och med god anslutning till stadsplanens fria ytor.

I de fall institutionerna inretts i t. ex. bostadsbyggnaders suterrängvåningar, kan ytterst få exempel uppvisas på acceptabla planlösningar, fullvärdiga lokaler eller tillräckliga utelekplatser.

Fasta normer för hur de olika institutionerna skall planlösas, inredas och utföras, avses inte att lämnas från tillsyningsmyndigheten. Vad som framhållits i kommittébetänkandet och som ovan i korthet sammanfattats, skall endast tjäna som *program* för arkitektarbetet och därmed vågar vi hoppas, att schablonmässighet inte skall prägla de blivande byggnaderna för förskolor och daghem.

KRITIK AV BETÄNKANDETS KAP. 10

Av arkitekt MAA *Max Siegumfeldt*

DK 725.573

Det er vanskeligt — for ikke at sige ugørligt — at trække børneinstitutionernes arkitektoniske side frem alene. For dem gælder det i lige så høj grad som for alle andre bygninger, at den arkitektoniske ramme må slutte præcist om inholdet — det der foregår i huset.

Arbejdet i børneinstitutionen — livet med børnene — er en så levende og stadig vekslende ting, så det at få rammen til at føje sig smidigt og let om arbejdet, bliver en vanskelig kunst, og den er der syndet meget imod. Institutionerne har kun en relativ kort erfaringsperiode bag sig, arkitekter — og også andre — har vidst for lidt om de bærende ideer, der må lægges til grund for livet i børneinstitutionerne.

Betænkningen tilstræber bl. a. at afklare noget af det, der er af væsentligst betydning for arbejdet med børnene i institutionerne.

I det følgende gennemgås kapitlets afsnit.

»Utvecklingen»

Udviklingen er i det store og hele forløbet parallelt i Sverige og Danmark. Den har gennemløbet de samme faser, selv om vi i Danmark endnu ikke er nået ud over de »store institutioners» epoke. De regler for indretning af børneinstitutioner, der er fastlagt af de danske myndigheder, inspirerer ikke i særlig grad til at holde institutionerne nede på en størrelse, som kan overskues af et barn.

»Förslag till normer och principer»

Afsnittet er vigtigt, bl. a. fordi det angiver noget om, hvor store eller små institutionerne bør være, det fortæller om deres sammensætning og deres lokalebehov, — og det er for så vidt grundlæggende oplysninger for en arkitekt. Men man må blot ikke føle sig så stærkt bundet af de tabeller, afsnittet indeholder over institutionernes størrelse, og skemaerne over deres sammensætning, at skematiken og systematiken tager magten fra planlæggeren — for så ryger han på hovedet ud i et, uelastisk, anstaltagtigt systembyggeri. — Det må en børneinstitution aldrig blive.

I Danmark lægger man stærk vægt på den aldersmæssige opdeling — vuggestuer (0—3 år) — børnehaver (3—7 år) — fritidshjem (7—14 år). I Sverige lægger man mere vægt på opdelingen i halvdags- og heldagsåbne institutioner. Forskellen er den, at i Danmark ligger der et socialt motiv til grund for institutionerne, i Sverige i langt højere grad et pædagogisk.

»Tekniska synpunkter på inredning, material och konstruktion»

De krav, betænkningen stiller til institutionernes indretning, svarer i store træk til, hvad det danske socialministerium kræver, selvom de svenske krav har fået en bredere og ligesom mere forstående form.

Men kravene — ikke mindst de hygiejniske — er mange, og man løber den risiko, at overbestemme institutionernes udformning, og så får man meget let institutioner med hospitalspræg, sterile, karakterløse og uvenlige.

Det er naturligvis rigtigt at tilstræbe en vis hygiejne, men gør man bestemmelserne herom alt for dominerende, eller giver man dem en alt for rigoristisk form, så dræber man den hjemlige atmosfære. Børnehaven skal være et hjem, men 100 % hygiejne betyder døden for alt, hvad der har med et hjem at gøre.

»Rumsbeskrivning»

Afsnittet er en detaljeret gennemgang af de forskellige rum og deres udstyr.

Værdifuldt, fordi det fortæller, hvordan rummene anvendes enkeltvis, hvad der kræves af dem, og hvordan de derfor skal udstyres. Men det ville være af ligeså stor vigtighed at lære sammenspillet mellem de forskellige rums funktioner at kende og dermed forstå, hvordan rummene indbyrdes bør knyttes til hinanden.

F. eks. kunne man for toiletrummenes vedkommende kraftigere understrege, at forbindelsen mellem dette og de rum, hvor børnene leger og opholder sig, skal være så let og ubesværet, at det ikke bliver noget problem for børnene at gå på W. C. eller vaske hænder. Der må ikke være nogen hindring, der skal overvindes.

Og når der i betænkningen fortælles om entreen med dertil hørende garderobe og tørrerum — ja, så trækkes entreens alm. betydning frem — den alle, ikke mindst arkitekterne, er kendt med; men børnehaveforstuens specielle funktion, den at være stedet, hvor kontakten mellem børnene og forældrekredsen og mellem forældrene og børnehavens ledere og personale kan dannes, den kunne også trækkes frem, for også den funktion stiller sine krav. Det samme gælder muligheden for at føre forstuen med ind i børnenes legeområde — navnlig i de små børnehaver.

Man mangler, synes jeg, mere fyldestgørende oplysninger om rummenes forskellige funktioner og indbyrdes vexelvirkninger og kunne måske til gængæld klare sig med færre tekniske data.

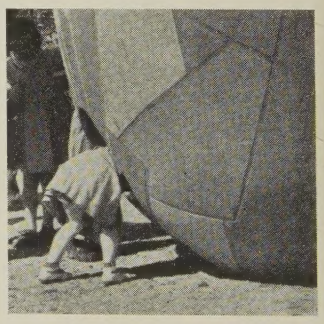

Här kryper vi in i ägget . . .
Foto: Sundahl.

»Synpunkter på barnstugornas inredning»

Det er et afsnit, der indeholder nogle meget betydningsfulde pædagogiske og psykologiske betragtninger over institutionernes æstetiske og praktiske udformning. Der er i afsnittet lagt op til en virkelig værdifuld diskussion om form og miljø, men det er, som om man glemmer det principielle, og diskussionen ebber ud i nogle betragtninger over farvevalg, mate-

rialebehandlinger og møbleringsproblemer. Det er af uendelig stor betydning, at man i børneinstitutionerne søger at skabe et miljø, der kommer det hjemlige så nær som muligt. Det siges så ofte, at børnehaverne ikke er en erstatning for hjemmet, men et supplement dertil. Det gælder bare ikke for de børn, der kommer til børnehaven kl. halvsyv om morgenen og bliver hentede igen kl. halvseks om aftenen; for dem er børnehaven i realiteten en erstatning for hjemmet.

»Byggnadskostnader»

Det er temmelig formålsløst direkte at sammenligne de svenske byggeomkostninger med de danske. Selvom de talmæssigt ligger meget nær ved hinanden, kan man ikke se, hvad der skjuler sig bag de enkelte tal. Men at omkostningerne, efterhånden som kravene er steget og en vis standard er slået fast, er blevet uforholdsmæssigt høje, er uden for enhver tvivl.

Derfor er den interessanteste del af afsnittet den, der handler om standardinstitutioner — den monteringsfærdige institution, hvor byggeomkostningerne iflg. beregningerne kun skulle udgøre halvdelen af de omkostninger, en almindelig udformet institution kræver. Lignende resultater er man iøvrigt kommet til ved tilsvarende undersøgelser i England, hvor man med held har prøvet at føre eksperimentet ud i livet. Hvis det i praksis viser sig, at beregningerne holder stik, så burde et system med små børneinstitutioner helt fortrænge de kostbare store.

Det er blevet nævnt fra svensk side, at de danske børneinstitutioner er af en meget høj klasse. Det gælder nogle få institutioner, og det er naturligvis navnlig dem, vore udenlandske gæster bliver præsenterede for.

For øvrigt tror jeg ikke, der er synderlig forskel på den standard, der præsteres i Sverige, og den vi præsterer her i Danmark, men også for os er institutionerne kommet op i en for høj prisklasse, og derfor har den billigere standardløsning sin store interesse, forudsat at den bevarer smidigheden og derved de pædagogiske muligheder.

Vil man nu indvende, at de helt eller delvis monteringsfærdige huse måske ikke har så lang en levetid som murstenshuse, så kan man vel svare, at det i mange tilfælde kan være en fordel. Institutionsbehovene veksler stadig, og i en lidt større by kan de inden for enkelte bydele helt skifte karakter i løbet af 30—35 år. Derfor kan det være af en vis betydning, at man er tvunget til at afskrive institutionerne over relativt få år, så de eventuelt kan glide ud af systemet, inden de endnu har overlevet sig selv.

Arkitekt Yngve Alvå har udarbejdet forslag til standardtyper dels til »Daghem», dels til »Förskola», dels til »regnskydd till barnhage». Det er typer, der udmærker sig ved enkelhed i udformningen, simpelhed i konstruktionen, og så er de som nævnt kun halvt så dyre i anskaffelse pr. barn, som de sædvanligt udførte institutioner.

For at opnå en sådan besparelse, må man naturligvis finde frem til en meget koncentreret plan — huset må udnyttes så intenst som muligt. Men skal man samtidig komme videre henimod en børneinstitution, som imødekommer barnets velfærd i højere grad end de institutioner, vi har i dag, må de indbyrdes forbindelser mellem de enkelte rum og kontakten med haven være intime. Jeg tror, at en institution bygget over en koncentreret plan, hvor der inden for gruppeenhederne ikke er noget, der hedder primære og sekundære rum, men hvor alle lokaliteter spiller ind med lige stor styrke, og hvor man — når vejret er til det — næppe fornemmer, hvor huset begynder, og hvor haven hører op, vil virke inspirerende i det daglige arbejde og i høj grad stimulerende for det hjemlige miljø.

. . . och här kryper vi ut.
Foto: Sundahl.

Arkitekt Yngve Alvå's forslag er et skridt i den rigtige retning. Han tænker sig institutionerne som små beskedne upretentiøse huse, hvorfra institutionspræget er så godt som fjermet. Navnlig tror jeg, at hans »Förslag till standarddaghem» vil vække interesse i danske arkitektkredse.

Planen har dog i mine øjne visse mangler, der ikke kan karakteriseres som arkitektoniske fejl, men som understreger, hvad jeg har nævnt i begyndelsen af artikelen — at det arkitektoniske bør være uadskilleligt forbundet med det brugsmæssige.

For eksempel finder jeg ikke, at forbindelsen mellem toilet og legerum er så direkte og så let, at det bliver ligeså umærkeligt for børnene at gå på W. C. og vaske hænder, som at gå fra den ene leg til den anden.

Ligeledes finder jeg, at kontakten til haven svigter. I en børneinstitution er hus og have af lige stor vigtighed, og på de årstider, hvor børnenes leg uden egentlig overgang skifter fra indeleg til udeleg, må der skabes en nær forbindelse mellem legestue og legehave.

Garderoben har fået en korridormæssig form, der leder tanken hen på skoleagtige forhold, hvor leg og ophold i korridoren i almindelighed ikke tåles. Den imødekommer ikke børnehaveforstuens krav på at være det rum, der giver forældrene og børnene det første indtryk af børnehaven og dens små beboere. Den kan ikke glide ind i børnehavens legeområde.

Og når institutionen er delt op i grupper, så tror jeg, at det har betydning, at gruppedelingen er så konsekvent gennemført, at grupperne ikke blot har deres egen indgang, men at også den del af legehaven (legepladsen), der er mest intimt knyttet til huset, er adskilt for de to grupper.

Det er i virkeligheden kun småting, men de er efter min mening af væsentlig betydning for børnehavearbejdets rytme, den der får hus og have, arbejde og hvile, leg og beskæftigelse til helt at klinge sammen.

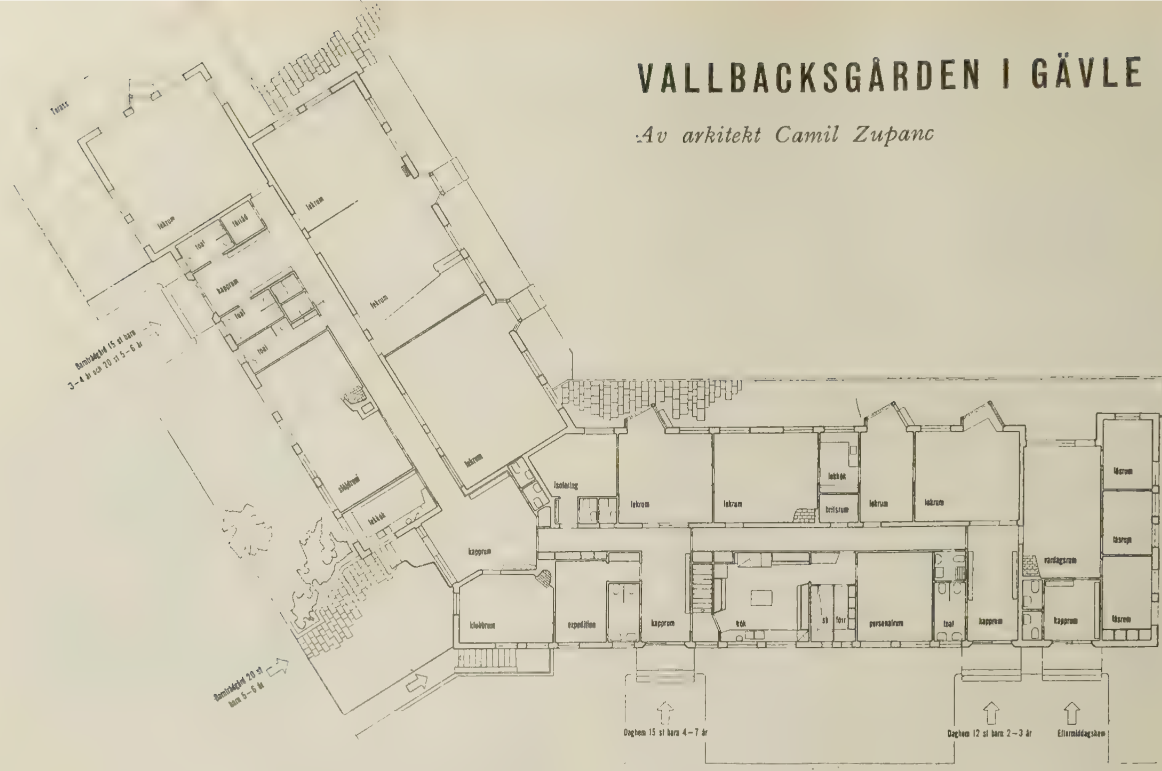

VALLBACKSGÅRDEN I GÄVLE

Av arkitekt Camil Zupanc

Mellan ett egnahemsområde och både två- och trevåningsbebyggelse ligger Vallbacksgården på en solig och rymlig tomt. Denna är i sin sydvästra del så pass backig, att man där om vintern kan åka kälke inom stängslets hank och stör samt om sommaren slå en lång kedja kullerbyttor utmed slänten.

Vallbacksgården bildar en trubbig vinkel i tomtens nordöstra hörn, öppnar sig mot söder och sydväst och skyddar så terrassen, lekplanen och ett gott stycke av trädgården mot insyn från gatan och de mest besvärande vindarna. Byggnaden rymmer dels i längan vid Sockerbruksgatan ett daghem för 27 barn — 12 i två- till treårsåldern och 15 i fyra- till sjuårsåldern — samt ett eftermiddagshem för 15 skolbarn, dels i längan vid Vallbacksgatan en förskola för 110 barn — 15 i tre- till fyraårsåldern och två gånger 20 i fem- till sexårsåldern.

Grundmurarna och bjälklaget över källaren är gjutna, sockeln obehandlad. Den bärande stommen är utförd i tegelmurverk, i ytterväggarna med gult fasadtegel. Takfoten och takstolen, som samtidigt bildar bjälklag ovanför bottenvåningen, jämte burspråken är av trä. Alla golv i uppehållsrummen är genomgående belagda med linoleummatta, innertaken i en del av rummen klädda med ljuddämpande plattor. Fönstren har försetts med överbåge för dragfri ventilation. Alla mittkorridorer får dagsljus genom takfönster. Vid ytterdörrarna i lekrummen är värmeslingor inlagda i golvet.

Planlösningen bygger på orienteringen av alla barnrum mot solsidan och trädgården. Även isoleringsrummet har fått följa med och dessutom öppnats med en glasvägg mot ett av lekrummen, så att sjuklingen inte behöver känna sig inburad och strafförvisad, men behåller åtminstone den visuella kontakten med sina kamrater. Expeditionsrummet, tillika föreståndarinnans arbetsrum, ligger i länken mellan daghem och förskola, i omedelbar närhet av isoleringsrummet och ett centralt förråd. Köket med sina två rymliga skafferier och med glas- och porslinskåpen ovanför diskbänken tillgängliga även från ekonomikorridoren har placerats mellan källartrappan och personalens mat- och vilorum. Det snuskiga systemet med barnens britsar undanskymda i väggskåp i lekrummen och »ventilerade» med den varma och oundvikligen dammbemängda rumsluften, har ersatts med en britskammare, där en fläkt ombesörjer insugning av friskluft och varifrån britsarna å specialkonstruerade vagnar med kullagerförsedda gummihjul lätt transporteras till gruppernas sovrum eller ut i det fria. För övrigt har två synpunkter varit vägledande: först och främst omtanken om driftsekonomin avseende alla tänkbara lättnader i personalens arbetsbörda, sedan — dock inte mindre viktigt — ett verkligt allvarligt försök, att bygga ett barnens hus. Så har inte bara dörrtrycken och klädhyllor, tvättställ och fönsterbänkar, överbågarnas öppningsbeslag, arbetsytor och spisar i lekköken och mycket annat fått maka ner sig till barnhänders räckhöjd, utan även en undersökning med måttagning å till exempel sittande barn i de olika åldersgrupperna igångsatts, som bland annat gav det överraskande resultatet, att det inom landets möbelmarknad icke fanns en enda stol- eller bordstyp med storleksproportioner godtagbara för barn i förskoleåldern. Och dock talar vi ganska mycket om barnens århundrade. Ytterligare ett tecken på, hur föga man i grund och botten bryr sig om barnen, hur obenägen man är att tjäna dem och deras sunda behov, är det krampaktigt nedlåtande, låtsat barnsliga, pippigt hanswurstiga byggnadssätt, som på vissa håll tycks anses särskilt lämpligt. Tycker man däremot att uppgiftens tyngdpunkt ligger långt borta från arkitektfåfänga, anmäler sig nog så svåra och talrika problem, som bäst bemästras i en naturligt enkel och hårt saklig lösning av det centrala kravet: att för barnens livs- och verksamhetslust skaffa den oömma frigörande omgivning, som de för det mesta saknar i nutidens trånga finbostad. Även andra frågor skymtar, hittills knappast berörda i den allmänna diskussionen, vilken tyvärr allt för tidigt visat ansatser att stelna till i typritningar och — måhända ännu farligare — i typdoktriner och -program.

Vallbacksgården, även dess inredning och mobiliar, ritades 1945 av arkitekt Camil Zupanc, varvid fröken G. B. Tholerud bistått med många värdefulla upplysningar. Arbetstillstånd erhölls först 1946 och anläggningen togs i bruk i september 1947. Byggnadsjämte inredningskostnaden uppgick till 310 000 kr och skulle ha varit ännu väsentligen lägre, om inte stadsarkitekten och byggnadsnämnden framtvingat outnyttjade källarlokaler under mer än två tredjedelar av byggnaden.

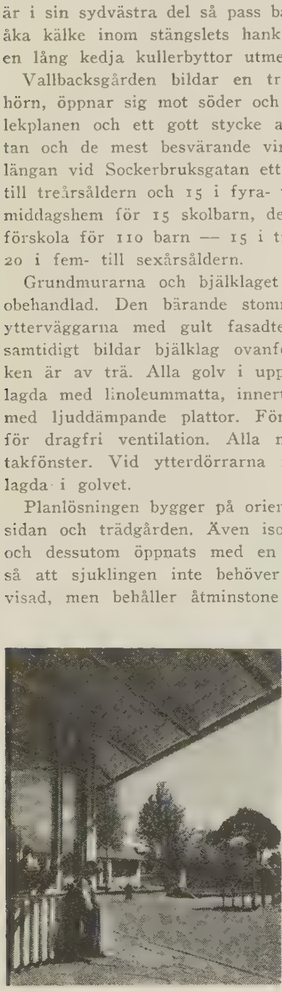

Vinjetten: Bottenplan. Skala 1 : 400.

Regnskyddet mot lekplatsen. Foto: C. Larsson, Gävle.

En [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

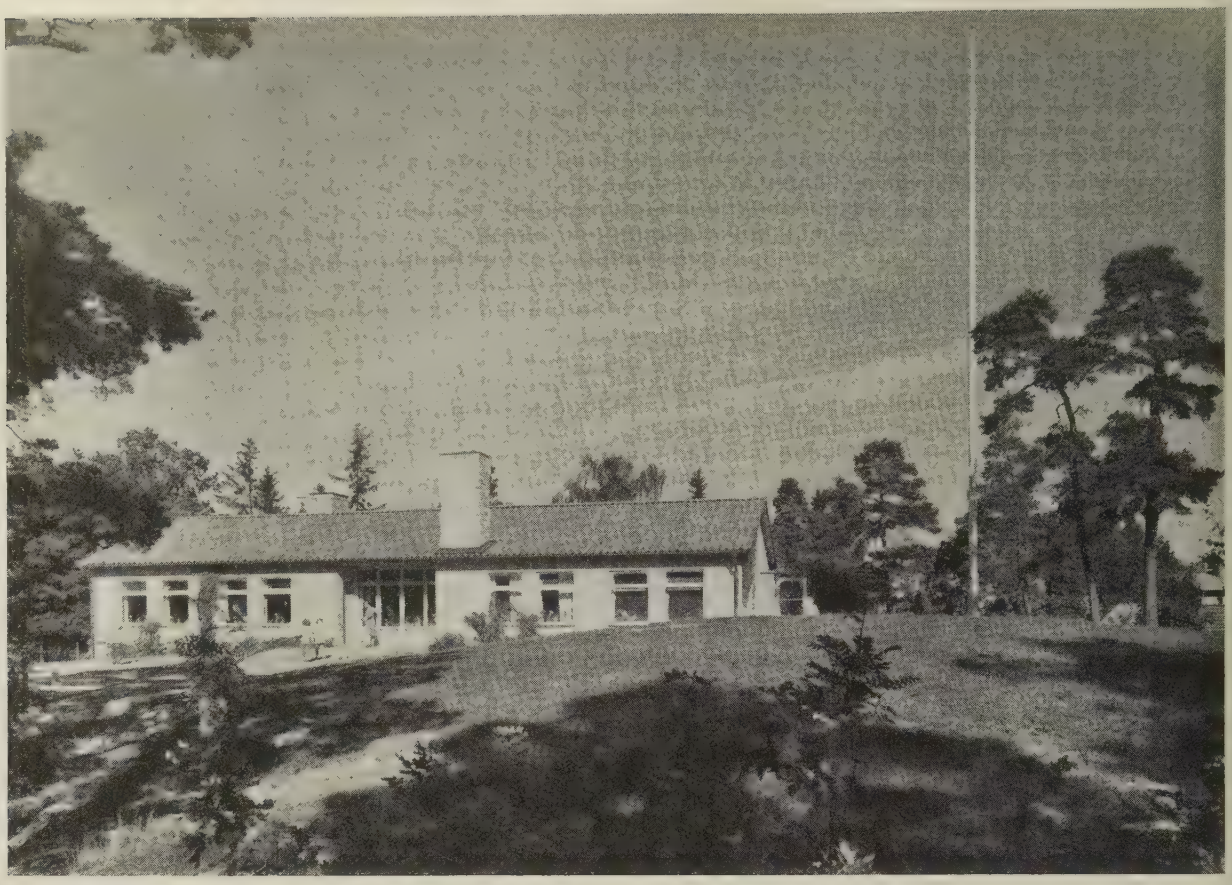

Exteriör från söder. Foto: Sundahl.

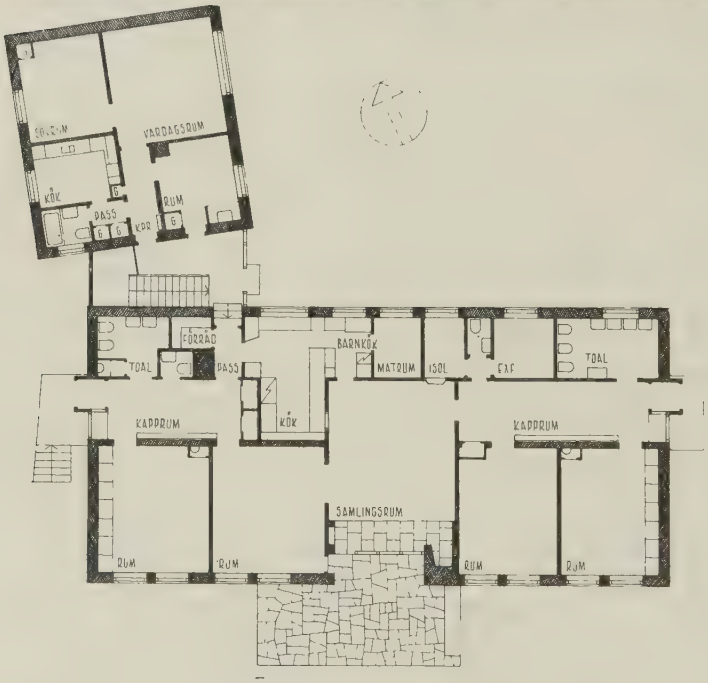

Bottenplan. Skala 1 : 300.

DAGHEM I NYNÄSHAMN

Av arkitekt SAR *Yngve Ahlbom*

Byggnaden uppfördes år 1946 för en kostnad av 130 000 kr och planerades att inrymma lokaler för daghem och lekskola samt personalbostäder.

För närvarande är verksamheten uppdelad i en heldagsavdelning på 20 barn (kl. 7—17) och två förskolegrupper på vardera 20 barn (kl. 9—12 och 14—15).

Tomten ligger mitt inne i ett kvarter varför byggnaden fått ett för gatutrafiken mycket skyddat läge men var å andra sidan mindre idealisk för sitt ändamål, då den var väl smal och starkt kuperad, vilket komplicerade lösningen av byggnadsuppgiften.

Utgångspunkten vid utformningen av anläggningen har varit att ge barnen känsla av hematmosfär.

Byggnaden är utförd i gult fasadtegel och tegeltäckt.

Huvudentreprenör har varit byggmästare Ivar Nicklasson, Nynäshamn. Konsult för sanitets-, värme- och ventilationsanläggningen har varit Hugo Theorells Ingenjörsbyrå. Civilingenjör Gregor Aminoff har utfört byggnadskonstruktionsritningarna. På arkitektkontoret har medverkat Arkitekt MAA Tobias Faber och byggnadsingenjör Peter Lamm.

Solterrassen utanför samlingsrummet. Foto: Sundahl

Samling framför öppna spisen. Foto: Sundahl.

UDDEGÅRDEN I KRISTIANSTAD

Av arkitekter SAR *Maja Montgomery och Mats Linnman*

Byggnaden ritades år 1942—43, då barnstugornas gruppindelning och utformning ännu var högst obestämd. Den skulle förläggas intill en fabrik med huvudsakligen kvinnlig arbetskraft, för att mödrarna skulle kunna ha sina små barn i närheten samt ha möjlighet att regelbundet amma sina yngsta telningar. Uppvärmning och tvätt skulle ombesörjas av fabrikens egen värmecentral och tvättanläggning. Byggnadskostnaden var 182 486 kr.

Barnstugan uppdelades i 3 låga byggnadskroppar av trä så förskjutna i förhållande till varandra att lekrummen får mesta möjliga sol. Den mellersta kroppen gjordes med högre takresning för att på vinden ge plats åt 2 personalrum med sovalkover och kokskåp jämte badrum och förråd för föreståndarinna och kokerska. Endast en mindre del av källaren under mittkroppen skulle utgrävas för förråd, matkällare och bad för den äldsta barngruppen.

Spädbarns- och koltbarnsavd. fick gemensam ingång genom ett barnvagnsgarage med spolbart golv och en stång runt väggarna framför radiatorer för att värma och torka ev. fuktiga filtar o. dyl. I spädbarnsavdelningen lades huvudvikten vid överskådlighet. En sköterska som vispade mjölkblandning i köket eller arbetade vid skötbordet kunde överblicka både lekrummen och isoleringsrummet samtidigt. Varje barns uppsättning av tvättskålar, tvål, potta, kläder m. m., som hittills stoppats in i skåp och lådor placerades här fritt och luftigt, tvättutrustningen på spjälhyllorna intill utslagsbacken och kläderna i öppna korgar ovanför skötbordet. Endast en liten låda i skötbordet gjordes för varje barn. I kapprummet fanns förutom luftiga fack för barnens ytterkläder även en låg, 60 cm bred bänk som gjordes konkav för att hindra ett liggande barn att rulla i golvet. För barn i krypåldern konstruerades en väggfast nedfällbar vänthage med två bås. Amningsbås med bekväma stolar och klädskåp för vita rockar åt mödrarna inreddes i kapprummet. Golvbeläggningen i krypbarnens rum var korkparkett, i de övriga linoleum. Till spädbarnsavdelningen hörde också en vindskyddad altan till hälften täckt av råglas. Altanens golv täcktes med trätrall så att barnen kunde sitta och tumla om utan att skada eller förkyla sig. Koltbarnsavdelningen, som förlades till mitthuset med en skyddad trägolvförsedd lekaltan i vinkeln till spädbarnshuset, bestod av lek- och matrum, sovrum, isoleringsrum samt biutrymmen. Alla lekrum försågs med korkparkett på golven och ljudabsorberande plattor i tak. Nedre delen av väggarna skyddades av panel av laserad plywood eller oljemålade träfiberplattor. För att förhindra ofog och underlätta kontrollen över barnen i denna klåfingriga ålder placerades alla dörrhandtag utom räckhåll ca 160 cm över golv och sängskåpens dörrar försågs med dolda låsanordningar som endast kunde öppnas av vuxna. Isoleringsrummet placerades intill lekrummet för att i vanliga fall kunna tjänstgöra som lekrum. Mellan alla rum fanns inspektionsfönster så att *en* barnträdgårdslärarinna från lekrummet kunde övervaka alla utrymmen.

Maten slussades in genom ett skåp direkt från köket. Koltbarnsavdelningen försågs med en egen inhägnad del av lekplatsen med sandlåda, gräsmatta för lugna sittlekar och en springbana där barnen kunde få köra små vagnar och cyklar utan att komma ivägen för de äldre barnen.

Barnträdgårdsavdelningen fick gemensam entré med expedition, kök och personalutrymmen, förutom grupprum, lek- och sovsal samt isoleringsrummet tillkom här även ett litet slöjdrum med lamellgolv. Golv, väggar och tak i övrigt behandlades som hos koltbarnen. För att få ordning i kapprummet fästes skohyllorna på konsoler på väggen och försågs med ett fack för varje barn. Personalen kunde då vid behov sopa och torka av golvet utan att behöva flytta på lösa hyllor eller skor. Samma indelning gjordes på mösshyllan och därunder fästes en fastkedjad galge samt en extra krok. De lösa bänkarna i kapprummet användes emellanåt som lekredskap.

Samtliga fönster i barnens lekrum gjordes med låg bröstning och alla trädgårdstrappor med plansteg av trä. Lekplatsen utformades för att tillfredställa såväl de initiativrika barnen som dem som behövde lugna vrår.

Då byggnaden uppfördes 1946 ändrades förutsättningarna, så att källare måste utgrävas och pannrum och tvättstuga beredas plats. Barnantalet var vid planeringen 10 spädbarn, 12 koltbarn och 25 barnträdgårdsbarn. Både barnantal och gruppindelning har sedan dess ändrats enl. nu gällande normer till 12 koltbarn i spädbarnsavd., 15 barnkammarbarn och 15 barnträdgårdsbarn.

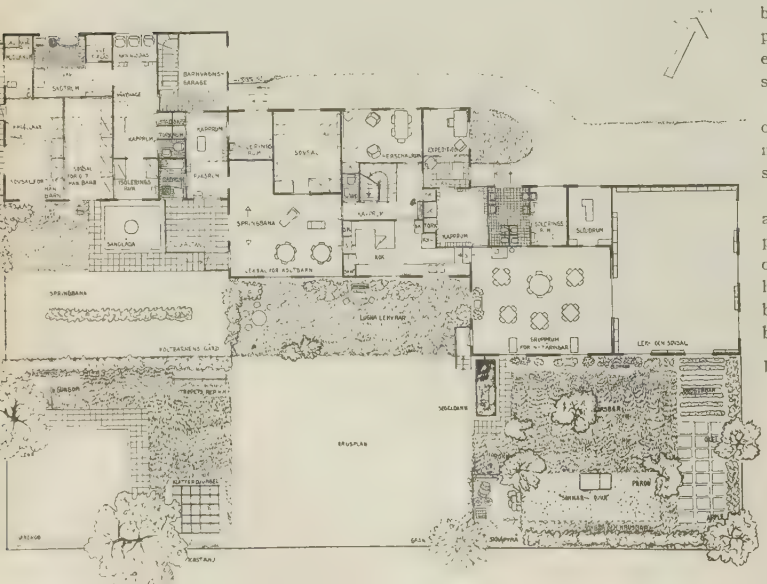

Vinjetten: Exteriör från sydost. T. v.: Bottenplan. Skala 1 : 400.

Foto: Sundahl.

KYRKVIKENS BARNTRÄDGÅRD, LIDINGÖ

Av arkitekt SAR *Cyrillus Johansson*

Kyrkvikens barnträdgård kan motta 80 barn, fördelade på fyra avdelningar — två på förmiddagen och två på eftermiddagen.

Byggnaden uppfördes 1946 för en kostnad av 75 000 kr, eller 63 kr per m³.

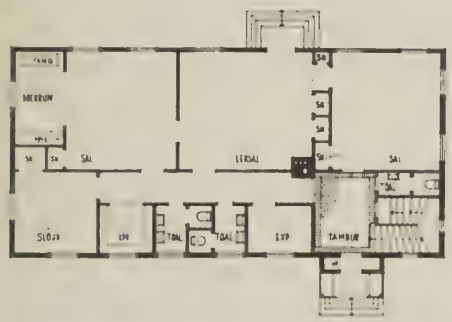

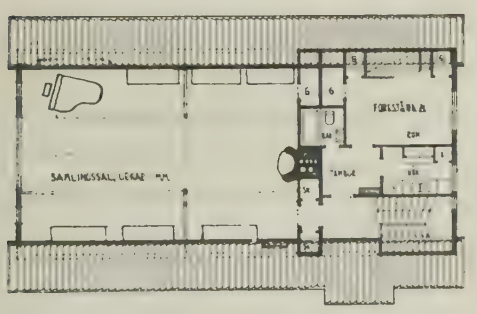

Vinjetten: Exteriör mot gatan.
Ovan: Bottenplan och vindsplan. Skala 1 : 300.
T. h.: Interiör från samlingssalen.

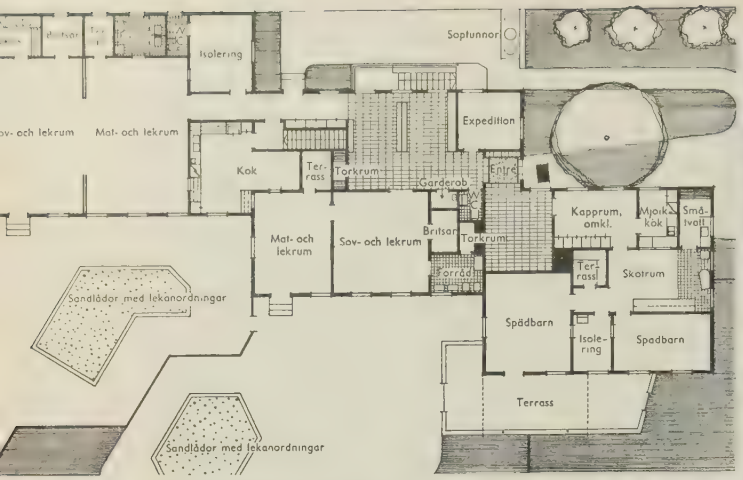

UTANBY DAGHEM I VÄSTERÅS

Av arkitekt SAR *Sven Ahlbom*

Hemmet är uppfört med tre olika barnavdelningar i tre med varandra sammanbyggda och kommunicerande envånings byggnadskroppar så placerade, att skyddade solplatser mot söder erhålles för varje avdelning. Byggnadskostnaden vid uppförandet 1947 uppgick till 172 684 kr och inventariekostnaden till 20 847 kr.

C. Larsson, Gävle.

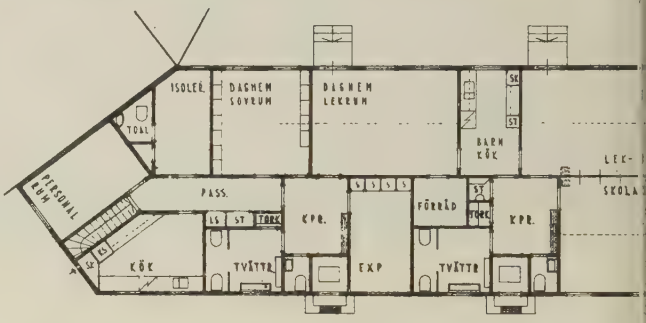

ENGELBREKTSGÅRDARNA I GÄVLE

Av arkitekt SAR *Gunnar Leche*

Till ett av de lägre husen vid Engelbrektsgårdarna anknöts en barnstuga, upptagande dels ett daghem för 15 barn i åldern 2—7 år och dels en för 20+20 barn i åldern 5—7 år. Denna utfördes av trä med en barntäppa utanför. Kostnaden för barnstugan uppgick 1947 till 65 500 kr.

DAGHEM I ULVSUNDA

Av HSB:s arkitektkontor

Platser finns för 35 barn fördelade på 3 avdelningar: 15 barn i åldern 4—7 år, 12 barn i åldern 2—4 år samt 8 barn i åldern 6 mån.—2 år. Daghemmet blev färdigt 1947 och kostade 246 000 kr.

Ovan: Bottenplan av daghemmet i Ulvsunda. Skala 1 : 300.
T. h.: Fasad mot lekplatsen. Foto: Norberg.

DAGHEM I S:T GÖRAN, STOCKHOLM

Projekt av arkitekt SAR *Gösta Karlsson*

Tomten består av en mot söder svagt sluttande bergshöjd samt har ett fritt och ur trafiksynpunkt skyddat läge. Daghemmet skall kunna ta emot 64 heldagsbarn varav 10 spädbarn Byggnaden uppföres friliggande av rött fasadtegel med bjälklag av betong i ett plan jämte inredd vind. En riktpunkt vid projekteringen har varit att minska korridor- och entréutrymmen och få till stånd ett bättre utnyttjande av byggnaden. Daghemmet kostnadsberäknades i början av år 1951 till 248 000 kr, vilket betyder i runt tal 3 900 kr per vårdplats. Som jämförelse kan nämnas, att medelkostnaden per plats vid ett antal nya daghem 1949 uppgick till 5 200 kr. När Sköntorpsgården i Stockholm byggdes 1948, var platskostnaden ca 6 000 kr vårdplats. Daghemmet beräknas vara färdigt den 1 oktober 1952.

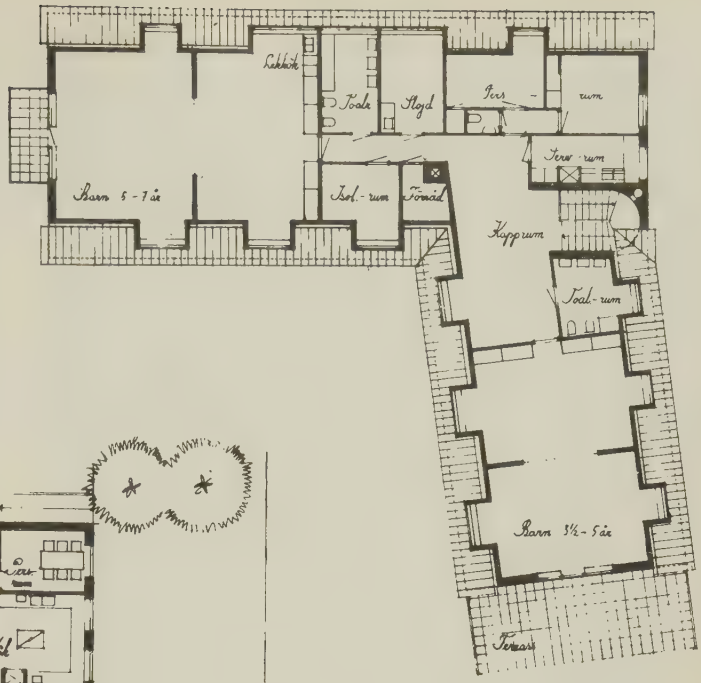

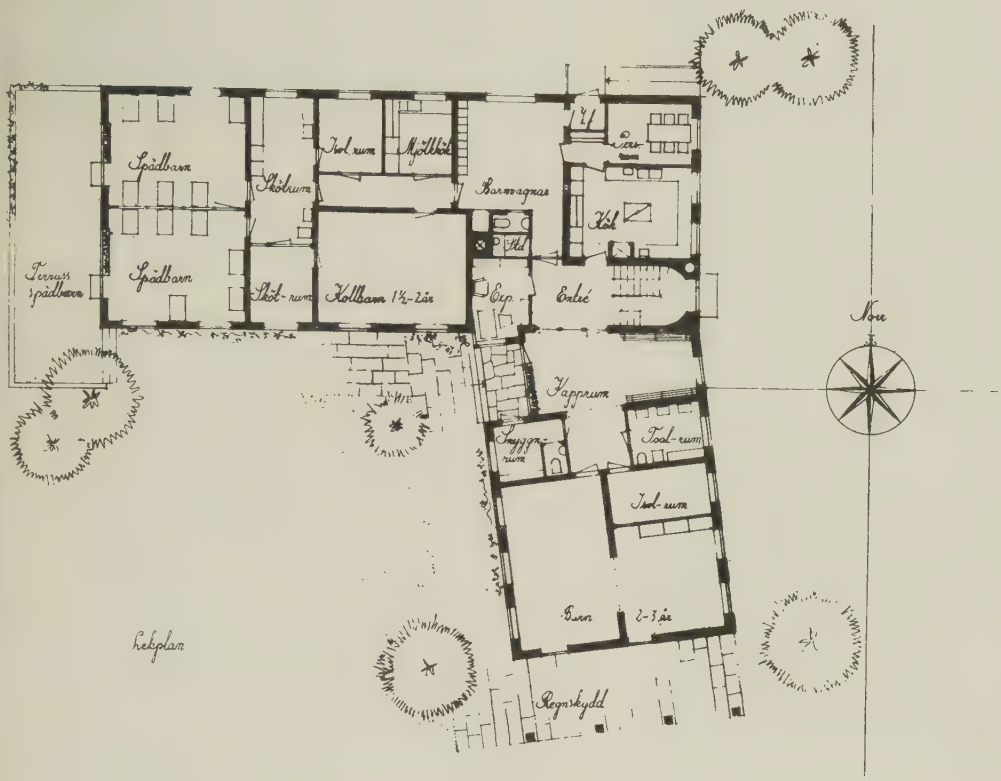

JORDBRUKSDAGHEM

Jordbruksdaghem har ordnats framförallt i Skåne och Norrland och används företrädesvis under skördeperioder så att mödrarna kan delta i arbetet på fälten och åkrarna. Bilden här nedan visar ett sådant daghem i Skivarp, Skåne.

BARACKDAGHEM

Bilden härnedan visar Hammarby barackdaghem i Västerås ursprungligen byggt av ASEA 1948 till en kostnad av 70 000 kr, men sedermera överlåtet till Västerås stad. Daghemmet har plats för ca 30—35 barn.

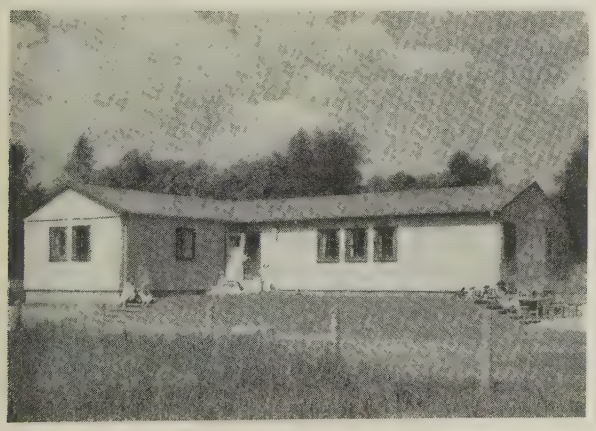

SMÅBARNSPEDAGOGEN FUNDERAR ÖVER SITT HUS

Av barnträdgårdslärarinnan Gertrud Olsson

DK 725.573: 372.21

Ett av de mest allmänmänskliga yrken jag känner är arkitektens. Ingen har väl som arkitekten möjlighet och skyldighet att från insidan orientera sig inom alla livsområden, från den intima hemmiljön inom alla samhällsklasser ut i arbetet i skolor, kontor och fabriker, i fest och glädje på hotell och restauranger teatrar och biografer, konserthus och museer, i alla störda livssituationer på sjukhus och krematorier, barnhem och ålderdomshem. Det är inte underligt att en hel del arkitekter specialiserar sig; det är väl inte möjligt att orka leva sig in i alla situationer, men frestande måste det vara.

Våra barnstugor (daghem och förskolor) som först på senare år börjat få sina egna byggnader, har varit ett jungfruligt fält att odla. Det blev ytterligare ett livsområde för arkitekterna att orientera sig på. Kanske kände man i början, att detta relativt lilla arbetsfält krävde en inlevelse, fantasi och genomarbetning, som inte stod i proportion till byggnadernas storlek och ekonomiska betydelse. Man föste in dem i facket för »anstalter», skolor eller sjukhus och drog med van hand upp den präktiga stommen med rader av rum åt söder, en ändlös korridor och sekundärutrymmena uppradade mot norr. Typiskt för tänkesättet var den centralt placerade expeditionen, från vilken man på ritningen såg streckade linjer strömma ut åt alla håll genom glasväggarna för att markera föreståndarinnans argusöga: liksom spindeln i sitt nät skulle hon sitta där och dirigera det hela. Och till sist markerades byggets »barnsliga» karaktär med t. ex. en dyrbar barnrelief på en vägg, en påkostad dricksfontän — som sedan fungerade som en utmärkt smittospridare, om den inte omedelbart oskadliggjordes — eller något annat i den vägen.

Enstaka gånger blev kanske pedagogen tillfrågad på förhand, men kände sig ibland så förlamad av arkitektens syn på hennes direktörsmässigt upplagda arbetsuppgift att hon teg stilla och sedan — när hon lämnades ensam med sitt hus — fortsatte sitt arbete att på rörlig fot dagen i ända verka sammanbindande mellan barn och personal i ständigt nära kontakt med sitt rörliga arbetsfält. Och så målade hon över glasrutorna till expeditionen så hon kunde få ro och stillhet under sina personliga samtal med föräldrarna. Och med tusen små knep försökte hon neutralisera den konstiga, omöjliga, sterila atmosfär hennes hus begåvats med. (Såvitt hon inte hörde till den relativt sällsynta typ av småbarnspedagoger, som rids av organisationsdjävulen, för då var olyckan harmonisk och fullständig.) De försök pedagogerna gjorde att få en annan planering stupade många gånger på de heliga fasaderna. På det området tycks det råda rashets i vårt land åtminstone till för några år sedan. Det får inte vara några variationer på ögonställningen dvs. på fönstrens storlek och placering. Huset måste se omgivningen klart och ärligt och avsiktslöst i ögonen, inga lättsinniga blinkningar till höger och vänster.

Men så började det dyka upp en och annan lekfull gosse — förlåt att jag bara talar om de manliga arkitekterna, de utgör en sådan förkrossande majoritet även på detta område, — som så att säga släppte sig lös i barnkammaren, gjorde några av de putslustigheter han aldrig fått göra i de mera monumentala byggnaderna. Även om lustigheterna ibland kanske

Vinjetten: Tvättrum i Cloettas daghem i Ljungsbro.
Ovan: Exteriör av samma byggnad. Foto: Sundahl.

Så här får det gå till i brådskan: kollit läggs i säcken f. v. b. till spädbarnsavdelningen.

kunde bli nog så prövande att leva sitt vardagsliv i, var vi pedagoger ändå glada åt upproret mot anstaltsmassiven. Och så småningom fick vi en känsla av att våra institutioner började intressera arkitekterna, att man började förstå att det var något mänskligt brokigt och levande det här är fråga om, att det behövs stora rörelseytor och hemtrevnadsvrår och att Pelle och Olle och Ulla och Stina osv. är *individer*, som måste kunna reda sig själva i största möjliga utsträckning, i lättillgängliga toalettrum och kapprum. Det är inte ett *begrepp* om 15 eller 20 eller 30 barn uppträdda på ett snöre, som dirigeras av en i rummet fixerad lärarinna.

Och så har till sist ett givande samarbete *börjat* mellan pedagoger och de arkitekter, som tänker ur barnets synpunkt. De två yrkesgrupperna måste gemensamt övertyga sådana kommunala instanser, som har storhetsvansinne på monumentala byggnader. Man har en stark känsla av att den nya familjetypen med en i familjen praktiskt engagerad *pappa* blivit populär (eller nödvändig) även bland arkitekterna. De upplever egna ungar och »tänker in» dem i de hus de planerar. Men vi har inte mycken erfarenhet att bygga på. Ty även i familjebostäderna har hittills så liten tanke ägnats barnen, att det vill till ett aktivt samarbete på alla fronter nu för att ta igen allt det vi försummat. Vi behöver få fram en vettig lägenhetstyp för flerbarnsfamiljerna och sedan är det bara att kombinera flera sådana lägenheter så har vi ett bra daghem.

Jag tror att det skulle löna sig att studera alla de gamla villafastigheter, som blivit för stora och svårskötta som enfamiljshus och i stället omändrats till daghem eller förskolor. Det finns ofta ett trivselmoment i dessa byggnader, som är nog så svårt att definiera. Där har ofta på ett gynnsamt sätt förenats de stora lekytorna med små pyssliga vrår. Kanske beror det just på att de stora familjevillorna ursprungligen planerades med personlig inlevelse och fantasirikedom med hänsyn till en särskild familj. Det är just den individuella planeringen, som verkar så tilltalande och gör att man i det längsta värjer sig för s. k. typinstitutioner.

Men lika väl som vi kräver, att arkitekterna skall leva sig in i alla de livsområden för vilka de skall skapa den yttre miljön, lika väl bör de olika lekmannagrupperna, husmödrar, pedagoger, läkare etc., etc. veta något om de enklaste tekniska svårigheterna vid husplanering, så att man kan förstå att det inte går att trolla. Olika arkitekter äro olika skickliga att få med det mesta möjliga av önskemålen, men det blir till sist dock en fråga om viss avvägning. Det blir så tröstlöst för alla parter inte minst för arkitekterna om vederbörande endast tjatar om det man *inte* fick och inte har förmåga att glädjas åt allt det som till slut blev ganska gott. Sådant kan inte locka arkitekterna att lyssna till lekmännen. Ett gott uppslag skulle det säkert vara att göra en undersökning på alla ny- och ombyggda institutioner med den enkla frågeställningen: »Vad är det bästa och sämsta med Er institution sett ur byggnads- och planeringssynpunkt?»

Det talas ibland om de höga och stelbenta kraven på byggnader från myndigheternas sida. I realiteten är *kraven* mycket begränsade, *önskemålen* många och *friheten* vid utformningen mycket stor. Låt oss inte skylla myndigheterna för sådan avigsidor som de inte har, de har tillräckligt med faktiska sådana ändå. Det har blivit en vana att i besvärliga situationer ta till myndigheterna som strykpojke, man kan alltid få medhåll och man slinker undan det personliga ansvaret.

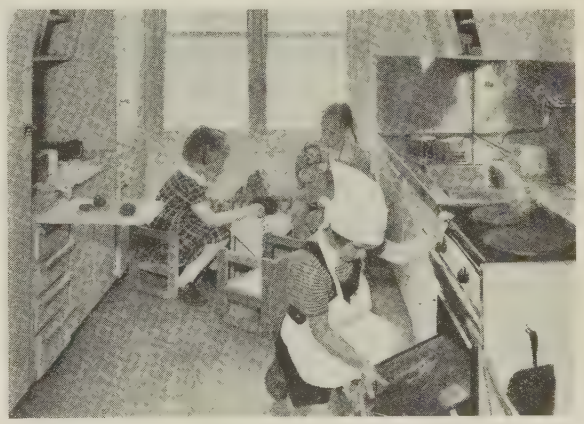

Lekkök i Gävle. Foto: C. Larsson, Gävle.

Till sist vill jag sluta dessa små funderingar med ett par belysande exempel på ytterligheter i det samarbete med yrkesmän på detta område jag haft under flera år. Det ena gällde en arkitekt, som ritat koltbarnens lekrum i ena änden av huset och dess toalettrum i den andra änden av en 18 meter lång korridor. Sedan jag drastiskt försökt beskriva allt vad som kunde hända under det gatloppet, stirrade han en stund grubblande på ritningen och sa till slut manligt, kärvt och beslutsamt: »Dom *får* springa!» Det andra exemplet var en trädgårdsarkitekt, som anlagt en lekplats omkring en förskola. Personalen erbjöd sig samarbetsvilligt att försöka hålla barnen från gräsmattorna detta första år, men han svarade: »Nej, låt dom springa så får vi se var dom har sin gång. Sen planerar vi om efter deras mönster nästa år.»

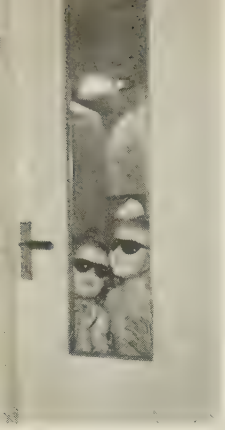

LÄKARNA OCH BARNSTUGORNA

Av med. lic. Gunnel Melin

DK 725.573: 613.95

Sammanförandet av små barn i grupper medför alltid en del risker ur medicinsk synpunkt. Dessa risker är större, ju yngre barnen är. Riskerna kan sammanföras i tre huvudgrupper; risken för *uttröttning, infektionsrisken* och risken för *olycksfall.*

Det intensiva sätt, på vilket småbarn leker med varandra, gör att en längre tids samvaro i grupp alltid verkar tröttande på barnen. I *förskolorna* (barnträdgårdarna) vistas barnen i regel bara tre timmar, vilket kan betraktas som en lämplig tid för grupplek för barn från fyraårsåldern och uppåt. Vistelsen i *daghem* blir i regel avsevärt längre, ej sällan sex à åtta timmar eller mer. Det händer att barn inlämnas på daghemmet klockan 7 på morgonen och hämtas först vid femtiden på eftermiddagen. Under sådana förhållanden är det ej underligt om barnen blir trötta kroppsligt och själsligt. Tröttheten nedsätter kroppens motståndskraft mot t. ex. infektioner och verkar störande på en harmonisk själslig utveckling. Särskilt märkbar brukar tröttheten bli hos de s. k. koltbarnen, dvs. 2—4-åringarna. Spädbarnen tillbringar en relativt stor del av dagen i sina sängar och tröttas därför mindre, de större barnen har bättre kraftresurser.

För att i största möjliga mån eliminera uttröttningsmomentet på daghemmen, låter man barnen vila en à två timmar dagligen. Lek utomhus gör det i allmänhet möjligt för barnen att sprida sig över ett större område, samtidigt som vistelsen ute i det fria verkar allmänt stärkande. Man strävar därför efter att ha barnen ute så mycket som möjligt och i varje fall låta dem ha en lekperiod utomhus på några timmar dagligen, när vädret det tillåter. — Leken inomhus blir slutligen mindre tröttande för barnen, om lokalerna är rymliga och om barnen har möjlighet att åtminstone stundvis leka i en vrå för sig själva eller med någon enda lekkamrat. Ett önskemål vid planerandet av daghem är därför att barnen beredes stora lekytor och att speciella lekvrår eller mindre rum finns, där barnen kan leka en eller två.

Smittorisken är kanske ändå mer iögonenfallande än risken för uttröttning. Det är numera allmänt bekant att barnkollektiv under vissa förutsättningar kan bli farliga smittohärdar. Såväl de s. k. barnsjukdomarna som banala luftvägsinfektioner kan förekomma i stor utsträckning på dessa institutioner. Förutsättningarna för smittspridning i småbarnsgrupper är stora. Barnens relativt låga motståndskraft mot infektioner samverkar med de rikliga smittotillfällen, som barnens sätt att leka med varandra ger. Speciellt i koltåldern kommer de lekande barnen i nära kontakt med varandra och småbarnens benägenhet att stoppa leksaker, näsdukar, och de egna eller lekkamraternas fingrar i munnen gör att tillförseln av smittämnen kan bli stor. På daghemmen, där barnen s. a. s. lever i två miljöer, det egna hemmet och institutionen, bli smittotillfällena fler än på barnhemmen. För alla barnkollektiv gäller vidare att nytillkomna barn ofta för in infektioner i gruppen. Det är därför angeläget att tillämpa vad amerikanarna kalla »slow intake», dvs. rel. långa tidsintervaller mellan nyintagningar i grupperna för att undvika alltför täta och intensiva epidemier.

Trots de stora infektionsrisker, som kollektivvård av småbarn medför, så har man på sina håll i anmärkningsvärt hög grad lyckats nedbringa sjukligheten bland barnen. I betänkandet om »Daghem och förskolor» redovisas i en bilaga en större undersökning om sjukligheten på inalles fem daghem i Stockholm. På några av dessa institutioner var sjukligheten så låg, att man överhuvudtaget ej ansåg sig kunna tala om en av kollektivvården betingad översjuklighet.

Man bör lägga märke till att dessa daghem var små med ett totalt barnantal på 30—40 barn. Grupperna var också relativt små och omsättningen i dem låg. Lokalerna var rymliga, med väl tilltagen luftkub och golvyta. Ventilationsmöjligheterna var vidare goda. På ett av de i undersökningen deltagande daghemmen hade man inmonterat värmeslingor i i golvet, vilket gjorde det möjligt att även under den kalla årstiden alltid ha fönstret öppet. Detta visade sig vara en utmärkt åtgärd, emedan den tillät ständig luftcirkulation, samtidigt som golvet, där barnen lekte alltid var varmt. — Självklart genomfördes också på dessa institutioner en sträng infektionskontroll och barn med tecken på infektion tilläts ej att besöka daghemmet.

Med tanke på infektionsrisken, är det också angeläget att barnen har goda möjligheter till utelek.

Vad slutligen beträffar olycksfallsrisken på institutionerna, så minskas denna om man har ett lämpligt lekmaterial och om personalen dels iakttar all den vaksamhet, som vård av småbarn kräver, dels söker visa barnen tillrätta med lekmaterialet och visa dem de risker, som kan vara förbundna med ett felaktigt användande av det. Givetvis böra vassa och spetsiga saker uteslutas från de yngsta barngrupperna, där dessa leksaker lätt kan göra skada. I de äldre barngrupperna kan lekmaterialet självklart bestå av något »farligare» saker, saxar, nålar, elektriska lekspisar m. m., men samtidigt måste barnen läras att rätt hantera materialet och inse dess farlighet. En viktig uppgift har barnstugorna också, när det gäller att lära barnen att röra sig i trafiken. Trafikuppfostran skall börja tidigt, redan i två-årsåldern kan barnen i regel bibringas dess första grunder.

Jag har i huvudsak endast uppehållit mig vid de viktigaste medicinska olägenheterna, som kollektivvård av småbarn medför. Det innebär inte att jag anser kollektivvården i och för sig olämplig. Rätt doserad på väl planerade och välskötta institutioner, utgör den ett gott komplement för hemuppfostran, samtidigt som den fyller en samhällsviktig uppgift.

Vinjetten: Tittut, vi solar oss inomhus.
Från daghemmet i Ljungsbro.

OM LEKPLATSER

Av lekinspektrisen Stina Wretlind-Larsson

DK 725.893

För stadsbarnens utelek har det de senaste femton åren uträttats en hel del i Sverige. Men ännu finns mycket att göra på detta område. Ju mer byggnadsverksamheten breder ut sig desto viktigare blir det att på ett tidigt stadium planera för barnens lek. Det borde då vara den naturligaste sak i världen att utgå ifrån vilka former av lek som praktiseras eller kort sagt barnens lekvanor. Men tyvärr är det nog ofta så, att emellan några huskroppar rätt och slätt iordningsställs en plan grusyta runt omkring vilken planteras buskar och gräs, som ej får beträdas, och så är lekplatsen färdig. Här skall alltså barnen få utlopp för sin leklust, sin fantasi och sitt behov av kroppsrörelse. Barnens lek är ganska tidlös, samma lekar kommer igen generation efter generation samtidigt som den moderna utvecklingen och tidsandan tydligt avspeglas i barnens sysselsättningar. Vilka är då de mest fundamentala lekbehoven? Med början från de minsta är det att gräva och baka; springa omkring, klättra, klänga och rutscha; cykla på trehjuling, köra bilar och dockvagnar på slätt underlag; spela kula, hoppa hage och bolla; krypa in i en vrå och leka med dockor eller leka rollekar i den lilla gruppen; gömma sig för varann, fånga varann i tagfattlekar, bygga kojor, spela brännboll och dylikt med den stora gruppen, akrobatiskt tumla omkring och till slut spela fotboll. Detta är endast ett axplock men hur många lekplatser inbjuder till dessa elementära lekar.

Vinjetten: Barnen i arbete på dansk skrammellekplats.
Foto: W. F. Hansen. Søborg.

Det moderna byggnadssättet som ger oss ljusa hälsobostäder har tyvärr inte hitintills skapat några goda utomhusmöjligheter. De uppstyckade välansade planteringarna omöjliggör den fria leken. Från många håll får man i detta sammanhang höra de gamla bakgårdarna prisas. Där fick barnen leka ogenerat och riskfritt. Men utvecklingen måste ha sin gång och då gäller det att ge barnen en god ersättning för den naturliga lekplatsen, som mer och mer försvinner.

Men olika åldrar har olika behov. För barn i åldern 1—4 år bör det vid varje hus, finnas en helt inhägnad sandlåda med flata kanter att baka på så att mödrarna kan iaktta sina små från fönstren.

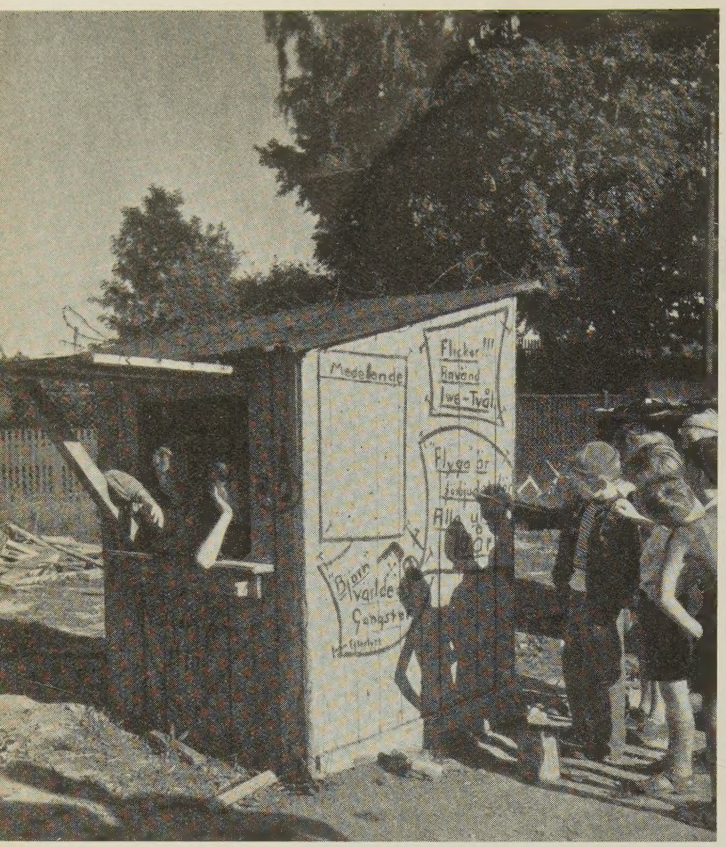

Lekbod vid skrammellekplatsen »Stora Bleckan», Stockholm. Vem har lagt taggtråd på taket? Foto: E. Rosenberg.

Mycket viktigt är att denna sandlåda ligger i solen men gärna med ett lövträd planterat ganska nära så att någon del av sandlådan får litet skugga under den hetaste tiden.

Sandlådslekplatsen för de allra minsta måste kompletteras med en lekplats för nästa åldersgrupp, 4—6 åringarna. Denna kan givetvis vara gemensam för ett par hus, kanske ett kvarter. Den skall ha en stor sandlåda som tillåter mera omfattande byggnadsverk, någonting att klättra i, antingen en klätterdjungel eller ett fällt, grenigt, kraftigt lövträd, som ersättning för den omtyckta klättringen i levande träd, och till sist en voltstång helst i olika höjder, så att även armarna kan få litet övning. En del av denna lekplan bör vara asfalterad, då trehjulingen är denna ålders kanske vanligaste uteleksak. Om möjligt skall denna lekplan ligga intill en fönsterlös fasad som det är tillåtet att bolla emot. Däremot är det ej nödvändigt med gungor på dessa lokala lekplatser, de kräver alltför mycket utrymme och olycksfallsrisken är för stor för dessa åldrar.

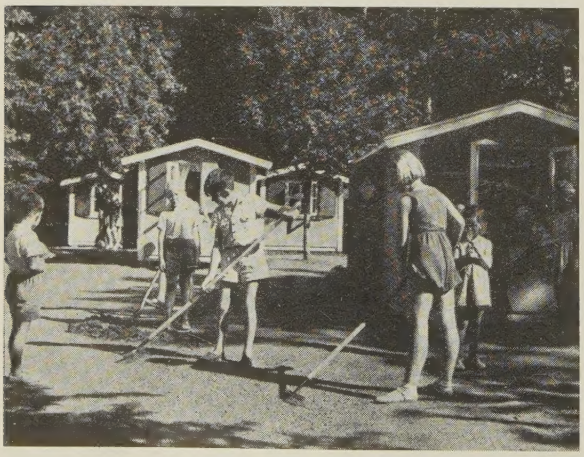

Nyttig lek i Rudbecksparken. Stockholm. Foto: A. Paulsson.

För skolbarnen skall lekplatsen vara ett centrum med många variationsmöjligheter. Detta lekcentrum skall helst ej ligga längre än 200—300 meter från bostaden och innefatta dels mera ordnade lekplaner, dels om möjligt naturpark och givetvis lekfält i gräs.

Då denna lekplats även får tjänstgöra som lokal lekplats för de närmaste husen skall den innefatta de ovannämnda lekplanerna för förskolebarnen. Sandlådan för de minsta med tillräckligt med bänkar för mödrarna skall helst ligga litet för sig själv. Tummelplatsen för nästa grupp, 4—6 åringarna, skall vara så rymlig att även 7—10 åringar får plats, och utöver tidigare lekmateriel är en mindre och en större rutschbana — och viktigast av allt rikligt med byggmateriel, klotsar och plankor — samt förvaringsutrymme för denna lösa materiel. Gungor bör placeras på en liten plan för sig med ordentlig avgränsning mellan de vanliga gungorna och småbarnsgungorna. Dessutom skall det finnas kraftiga bord och bänkar i lagom höjd för lugnare lekar, sagostunder, spel och varför inte handaslöjd av olika slag. Pojkarna måste få sparka boll någonstans, en fotbollsplan, 40—50 m lång, med fasta mål skall tillhöra lekplatsen. Men flickorna och de blandade grupperna får ej heller glömmas bort, det måste även ingå en stor fri yta för de rörliga »tagfatt»-lekarna och laglekarna. Tummelplatsen bör ha någon hårdbeläggning för att förebygga vattensamlande gropar under de stora lekredskapen, och som utgångspunkt för uppritning av lekar av olika slag. För heta sommardagar är en plaskdamm härlig. Denna bör utformas så, att den kan tjäna vissa lekändamål de årstider den ej är vattenfylld, t. ex. rullskridskobana, övningsplats för småcyklar, permanent uppmålade hopphagar el. dyl. Även krocket, badminton, bordtennis och dylika spel bör det finnas utrymme för, då dessa roa dels skolbarnen, dels övergångsåldern och varför inte då och då inbjuda föräldrar att aktivt deltaga i barnens lekar. Det skulle säkert båda parter ha glädje av.

Lekplatserna bör ej standardiseras utan anpassas efter platsens förutsättningar. Givetvis måste man utgå ifrån att vissa fordringar på mått och ytor måste tillgodoses men formen bör varieras från plats till plats. Några träd kan gärna lämnas kvar, liksom en låg bergknalle kan bli en tillgång. Nivåskillnader bör utnyttjas. Stora rejäla planer, gärna oregelbundna till formen, är bättre än flera små från varann skiljda ytor. De stora planerna skapa större variationsmöjligheter och är lättare att övervaka, utbuktningar kan skapa intima vrår utan att bryta samhörigheten.

Att spela teater är en mycket omtyckt sysselsättning. En terrassliknande upphöjning med träd eller buskar i bakgrunden och en plan yta för åskådarna framför är en stor tillgång för en lekplats. I Stock-

LEGEHUSENE AF TRÆ

Efterat den moderne Trafik ubarmhjertigt jog Børnene ind paa Legepladsernes begrænsede Omraader, opstod en hel ny Industri, som bestod i at skaffe Legemateriel, der kunde beskæftige Børnenes Fantasi og Virketrang og give en nogenlunde Erstatning for den mistede Frihed i større Omgivelser.

De Voksne der her i Landet kom til at beskæftige sig med Sagen konstruerede mangt of meget, der var solidt, men alt for ofte humørforladt.

Men ogsaa meget — trist og misforstaaet — voksede op paa kommunale Legepladser, som f. Eks. de idéforladte Jern Galgelignende Rørstativer, som groede frem overalt hvor Legepladser oprettedes af de kommunale Myndigheder.

De Legehuse, som Arkitekt Magnus Stephensen i Samarbejde med mig har konstrueret skulde danne Modvægten til de nævnte Jern-Standard-Stativer, der iøvrigt i de ublide Aarstider er saa kolde, at man faktisk burde »indlægge» varmt vand i Rørene.

Legehusene af Træ består af et Standardtræstativ, der kan monteres efter Behag med en Rutchebane af rustfrit Staal — være Klatrestativer — kan paalægges Tag — isættes Døre og Vinduer som et riktigt Hus — blive Mester Jakelteater, Iskagebod — ja hvad ved jeg — der er mange Muligheder efter Sted og Behov, men Børnene faar da i alle Tilfælde et indtryk af et Hus — en Bygning af normal Karakter.

Kay Bojesen

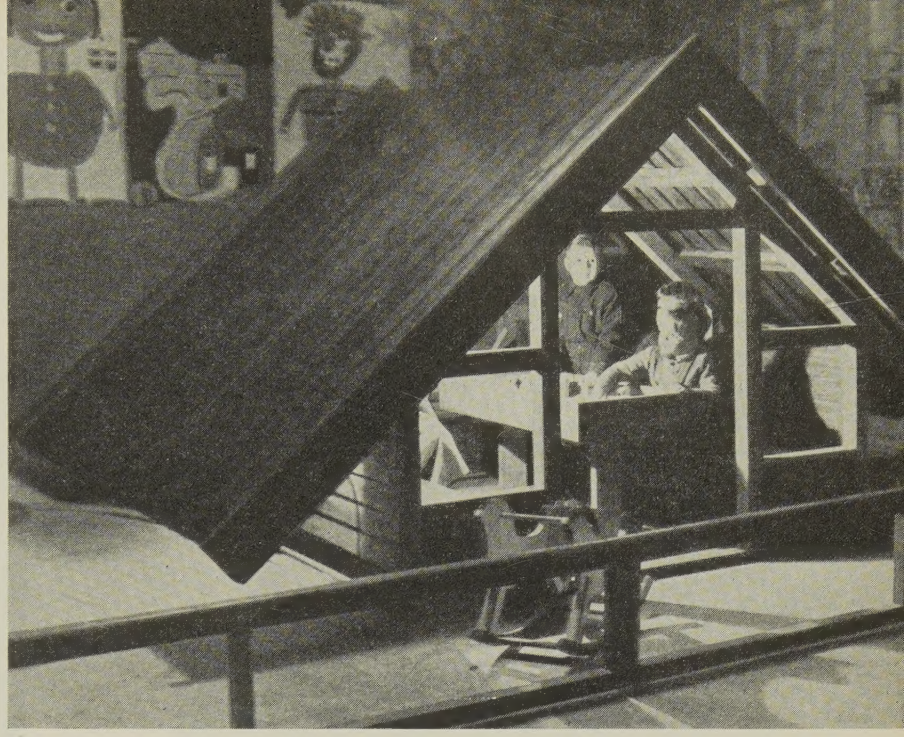

holm har på en plats uppställts sju lekstugor tillsammans som en liten by. Varje lekstuga får användas några timmar av tre à fem barn. Barnen tar med sig mindre leksaker hemifrån och får pynta och feja och leka allt efter eget kynne. Denna lekplatsutformning har blivit mycket uppskattad.

Lekledare har blivit en oumbärlig institution på de centrala lekplatserna, åtminstone i de större städerna. De övervakar att inga olyckor sker och stundtals samlar de barnen till organiserade gemensamhetslekar, ringlekar och annat. Särskilt glädjande är att det finns en och annan manlig lekledare också. De är lätt räknade ännu, men det är bara att hoppas, att de blir flera så undernärda på manligt sällskap som barnen i allmänhet är i denna de strängt upptagna fädernas tid.

I inhägnade småbarnshagar, kan mödrarna tillfälligt och utan föranmälan lämna in sina små i åldern 1½—4 år under en eller högst ett par timmar. Många småttingar trivs utmärkt i dessa hagar, där en särskild lekledare har hand om den. De är även en tillgång för stora syster eller bror, som själv vill leka, men ej kan göra detta helt och fullt och samtidigt vara barnvakt.

För att lekplatsen skall vara komplett fordras ett stort regnskydd, helst i anslutning till ett rymligt lekrum för allt för regniga eller kalla dagar, eller som övningslokal för små teateruppträdanden och liknande.

Vid anläggandet av en lekplats måste man även tänka på hur den skall användas på vintern och när planteringsprogrammet för omgivningen uppgöres bör ej alla slänter planteras med buskar utan plats lämnas till kan-, kälk- och skidbackar, annars blir resultatet att planteringarna varje vinter raseras.

Den centrala lekplatsen och lekledaren skall vara till för barn i alla åldrar, ej enbart för de små barnen. Ofta har de små full sysselsättning i sandlådan eller med byggklotsarna, medan mellanbarnens lag-lekar eller tävlingar fordrar en domare för att ge något verkligt utbyte. Även om lekplatserna är livligast frekventerade på för- och eftersommaren samt på vintern skall lekledaren tjänstgöra hela året. Mellanårstiden har hon sin största uppgift. Varje lekplats av detta slag skulle helst ha en kvinnlig och en manlig lekledare, den enas uppgift skulle vara allmän översyn och den andres att taga hand om större eller mindre grupper, allt efter behov.

Föräldrar och yrkesmän bör nog intressera sig litet mera för barnens utelekplatser och då inte bara för en sandlåda åt de minsta utan även för lämpliga arrangemang för övriga åldrar. Härtill behövs planläggning från början och samarbete med dem som arbetar som lekledare samt förståelse för att lekbehovet är detsamma nu som förr men att det fordras verkliga krafttag att tillfredsställa det i den artificiella skapelse en modern stad utgör.

Från »Stora Bleckan», Stockholm.
Trångt om saligheten. Foto: Pressens Bild.

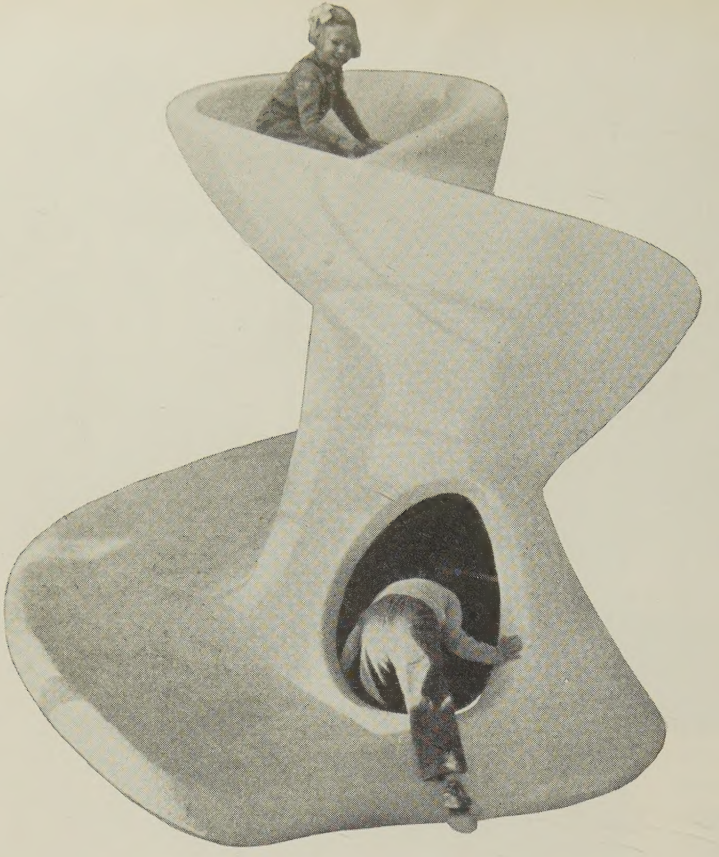

LEKSKULPTURER

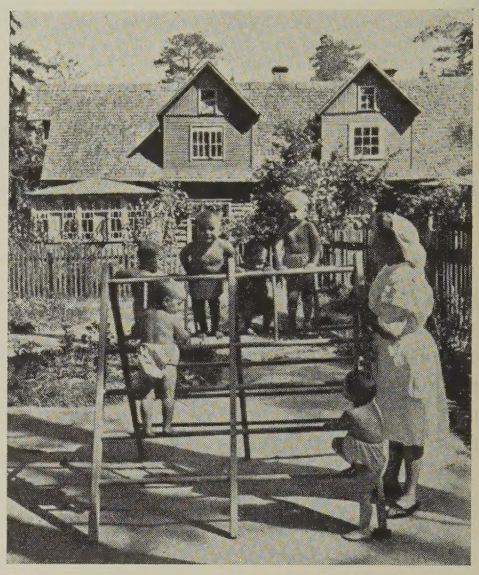

Vi måste komma bort från de fantasilösa lekredskapen av karaktären gunga och klätterdjungel, anser den danskfödde konstnären Egon Møller-Nielsen. Han har i Stockholm experimenterat med nya former av lekskulpturer. Den första är uppställd i Humlegården. I form av ett påskägg har sedermera en annan uppförts i Kärrtorp. Flera liknande skall placeras på olika ställen i Stockholm. En ny form av rutschbana är under utarbetande i Møller-Nielsens ateljé.

Bilden här ovan tar vi med för att de ryska barnen är så söta och för att Egon Møller-Nielsen på bilden bredvid är så rysskäggig.

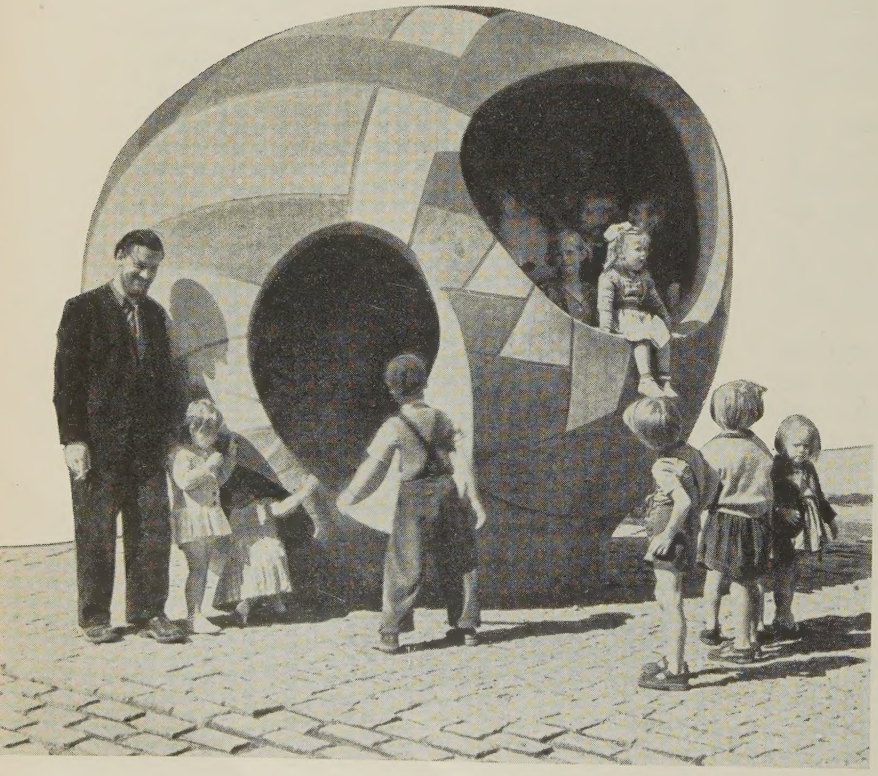

Foto: Sundahl.